

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

10 juli 1968

53e jrg.

No. 2652

Verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. C. Bos; L. H. Klaassen;
H. W. Lambers; P. J. Montagne; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

Zomertijd 649

Dr. M. C. Tideman:

Recente ontwikkelingen in het
Nederlandse vreemdelingenverkeer 65

Drs. M. B. Engwirda:

Het ontwikkelingsvraagstuk: nieuwe
groei-doelstellingen voor 1975 (I) 653

Drs. H. J. Nabbe:

West-Europa en de Verenigde Staten,
een welvaartsvergelijking, met
een naschrift van Drs. R. Iwema... 557

Notitie:

De dochter van de koning..... 651

Europa-bladwijzer no. 46 660

Geld- en kapitaalmarkt 663

Recente publikaties 664

Zomertijd

Zo'n instelling als de Sociaal-Economische Raad moet toch wel heel wat flexibiliteit kunnen opbrengen. Zitten de dames en heren van de Raad en zijn commissies het ene moment nog diep gebogen over belangrijke nationaal-economische zaken als vermogensaanwasdeling, stakingsrecht of het halfjaarlijkse economische SER-rapport en weten zij uit de veelheid van nuances in beoordeling binnen de Raad altijd weer een publieke tekst te brouwen, het volgende ogenblik worden zij overstelpt met mengselwerk van velerlei aard. Uiteraard gaat het daarbij om aangelegenheden die ook niet van sociaal-economisch belang zijn ontbloeit, doch hun „impact” is vaak veel kleiner. Maar onverschillig of het nu gaat om de wijziging van het Mijngeregulement 1964 of van de Huurwet, om verlenging van de wettelijke opzeggingstermijn voor werknemers of over de samenstelling van de Kamers van Koophandel in de komende vier jaar — om maar enkele van de onderwerpen van in het afgelopen jaar uitgebrachte SER-rapporten te noemen — het is allemaal even degelijk en secuur vakwerk.

Neem nu het pas verschenen advies over de herinvoering van de zomertijd. Ook over zo'n onderwerp, waarvan bij de meesten onzer misschien nooit is opgekomen dat er nog aspecten aan zouden kunnen zitten, die een adviesaanvraag aan een *sociaal-economische* raad zouden rechtvaardigen, weet de Raad toch nog een rapport van 32 pagina's (inclusief vijf bijlagen) te produceren. Dat aan het invoeren van de zomertijd, d.w.z. het vooruitzetten van de klok — met meestal één uur — gedurende de zomermaanden, hetgeen later licht des morgens maar ook langer licht des avonds betekent, nog aardig wat vastzit, kunnen we daarin lezen.

In het algemeen kan, wat de gevolgen voor het bedrijfsleven betreft, gesteld worden dat zomertijd nadelig is voor die beroepen waar des morgens al heel vroeg moet worden aangepakt en voordelig daar waar veel werk in de avonduren moet worden verricht. Voorbeeld van de eerste is de landbouw, waar men bij invoering van de zomertijd bijvoorbeeld een uur later met oogsten en dergelijke zal moeten beginnen. In de sectoren van het goederenvervoer daarentegen, waar door de sterk gespreide werktijden een aanzienlijk gedeelte van de arbeid in de avonduren valt, betekent langer licht vlug, veilig en voordeliger werken. Ook de toeristische industrie en daarbinnen vooral het horecabedrijf — welke zo'n steuntje wel gebruiken kunnen, leert Dr. M. C. Tideman ons in dit nummer — zouden er wel bij varen (meer „terras-uren”).

Zomertijdinvoering zou in het algemeen positieve invloeden kunnen hebben op recreatie- en vrijetijdsbesteding. Toen het advies zo ver gevorderd was, moet een der leden (mevrouw Dr. H. Verwey-Jonker wellicht of de vertegenwoordigster van het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid?) gedacht hebben aan de gevolgen voor het gezinsleven. Rapport blz. 9: „Indien het in de hoge zomer tot 22.00 à 22.30 uur licht is, kan dit nadelig zijn voor de nachtrust, met name die van de kinderen. Er zal dus meer gevraagd worden van de huiselijke discipline”. Kijk, dat is nu het aardige van de SER. Zijn samenstelling garandeert dat alle ¹ aspecten van een probleem recht wordt gedaan, ook de huiselijke.

dR

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

¹ Toch niet alle. Wij misten een raming van de gevolgen voor 's lands economie van dat ene uur slaap te weinig aan het begin van het zomerseizoen. Of vallen die weg tegen de gevolgen van het uur slaap te veel aan het einde van dat seizoen?

Recente ontwikkelingen in het Nederlandse vreemdelingenverkeer

Ofschoon de Verenigde Naties het jaar 1967 hebben uitgeroepen tot „Jaar van het Toerisme, paspoort voor de Vrede”, is de ontwikkeling van het internationale reisverkeer in het afgelopen jaar — althans voor West-Europa — niet gunstig geweest. De International Union of Official Travel Organisations in Genève heeft de volgende ramingen gemaakt voor de mutaties in de ontvangsten uit het internationale reisverkeer in 1967 t.o.v. 1966.

Europa:	EEG-landen	- 2%
	EVA-landen	+ 2%
Amerika:	Verenigde Staten	+ 7%
Azië:	Japan	+ 11%
Ontwikkelingslanden:	in Afrika	+ 10%
	in Latijns-Amerika	+ 15%
	in Caraïbische gebied	+ 15%
	in Zuid-Azië	+ 10%
	in Oost-Azië	+ 20%

Bij de beoordeling van deze ramingen voor de mutatie der deviezenontvangsten moet rekening worden gehouden met — dikwijls grote — prijswijzigingen (in de EEG- en EVA-landen doorgaans stijgingen van al gauw 5%, in ontwikkelingslanden soms grotere dalingen!), alsmede met het niveau der deviezenontvangsten dat in West-Europa relatief veel hoger ligt dan elders. Tegen deze internationale achtergrond kan ook de recente ontwikkeling in het Nederlandse vreemdelingenverkeer worden gezien.

1967 WEDEROM ONGUNSTIGER

De gepubliceerde cijfers van het internationale reisverkeer op de voorlopige Nederlandse betalingsbalans van 1967 luiden:

ontvangsten	f. 1.084 mln.
uitgaven	f. 1.372 mln.
saldo	f. 288 mln.

Dit lijkt gunstiger dan in 1966, toen tegenover f. 996 mln. aan ontvangsten f. 1.345 mln. aan uitgaven stonden, dus een negatief saldo van f. 349 mln. Verbetering is echter alleen aan de uitgavenkant te zien ¹ (een vermeerdering van 2% is in het licht van de in de laatste jaren gebruikelijke 20% bijzonder gering), aangezien de stijging van de ontvangsten slechts schijn is. Immers, op blz. 66 van het Jaarverslag 1967 van de Nederlandsche Bank staat te lezen dat door een wijziging in de registratie ca. f. 100 mln.

TABEL 1.

Reisverkeersbalans, 1962-1967

	Ontvangsten		Uitgaven		Saldo reisverkeersbalans (in f. mln.)	Saldo betalingsbalans (in f. mln.)
	f. mln.	procentuele mutaties t.o.v. vorig jaar	f. mln.	procentuele mutaties t.o.v. vorig jaar		
1962	650	12	628	12	+ 22	+ 500
1963	770	18	775	23	- 5	+ 370
1964	873	13	958	24	- 85	- 640
1965	999	14	1.120	17	- 121	+ 80
1966	996	0	1.345	20	- 349	- 640
1967	1.084	9	1.372	2	- 288	- 200
1967 a)	ca. 990	- 1	1.390	3	- 400	- 200
mutatie 1967 t.o.v. 1966 ..		52		121		

a) Vergelijkbaar gemaakt, zie tekst.

TABEL 2.

Ontvangsten vreemdelingenverkeer, 1962-1967

	Ontvangsten in f. mln.	Indices ontvangsten			Hoeveelheidsmutaties in % per jaar
		waarde	prijs	hoeveelheid	
1962	650	100	100	100	-
1963	770	118	104	114	+ 14
1964	873	134	112	120	+ 5
1965	999	154	120	128	+ 7
1966	996	153	128	120	- 6
1967 a)	ca. 990	152	134	114	- 5

a) Vergelijkbaar gemaakt met vorige jaren, zie tekst.

meer aan het reisverkeer is toegerekend (d.w.z. dat van de bruto deviezenontvangsten minder is toegerekend aan niet-toeristische goederenaanschaf); anders waren de ontvangsten „licht gedaald”, zegt de Bank.

Deze in feite lichte daling in 1967 van de ontvangsten

¹ Overigens is het zeer waarschijnlijk dat door grotere omwisseling van guldens in de Alpenlanden en de daarop gevolgde terugzending naar Nederland, de Nederlandsche Bank een deel der uitgaven voor wintersportreizen in december 1967 pas in het eerste kwartaal 1968 heeft kunnen boeken, gezien de zeer grote stijging van f. 30 mln. (=13%) in dat kwartaal tegen slechts f. 8 mln. (4%) in de voorafgaande vergelijkbare periode. Voor een vergelijking met het verleden lijkt het daarom reëler ca. f. 18 mln. over te boeken van begin 1968 naar eind 1967. Overigens blijft dan nog de jaarstijging van ruim 3% relatief gering.

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

uit het vreemdelingenverkeer is voor de betalingsbalans van belang, zoals tabel 1 illustreert.

Inherent aan een zgn. welvaartseconomie is dikwijls een negatieve balans van het reisverkeer. De sterke loonsverhoging in 1964 heeft de uitgaven sterk doen stijgen en gegeven de hoge inkomenselasticiteit van de vraag naar toeristische diensten, liepen de reisuutgaven van Nederlanders in het buitenland sterk op, aan welke stijging pas in 1967 een abrupt einde is gekomen.

Loonsverhogingen die in aanzienlijke mate de stijging van de arbeidsproductiviteit overtreffen, werken — eventueel met vertraging — altijd in de prijzen door; het Nederlandse consumptieprijspeil is dan ook van 1964-1966 telkenjare met ongeveer 6% gestegen; de stijging van de prijs van het toeristische-dienstenpakket is uiteraard nog groter geweest, daar goederen — en met name de duurzame — altijd belangrijk minder aan prijsstijgingen uit hoofde van grote loonsverhogingen onderhevig zijn dan de arbeidsintensieve dienstverleningen.

Wij hebben een prijsindexcijfer van het toeristische-dienstenpakket, waarvan de buitenlander in ons land gebruik maakt, berekend met behulp van de volgende wegingspercentages.

horeca	45%
detailhandel ²	30%
vermakelijkheden	10%
transport	10%
diversen ³	5%

Daardoor waren wij in staat (zie tabel 2) het verloop van de ontvangsten uit het inkomende vreemdelingenverkeer in de afgelopen vijf jaren weer te geven in constante prijzen. Het blijkt dan dat in 1966 en 1967 in feite een belangrijke daling van de ontvangsten heeft plaatsgevonden.

OORZAKEN ACHTERUITGANG

De recente ontwikkeling van het inkomende vreemdelingenverkeer in Nederland moet dus ongunstig worden genoemd; voor 1968 is beslist geen verbetering te verwachten, gezien de Amerikaanse betalingsbalansmoeilijkheden die de ontvangsten van het vreemdelingenverkeer in ons land op een ca. f. 30 mln. lager niveau zullen brengen dan normaal ⁴, de voortgezette beperkingen op het uitgaande Engelse reisverkeer (maximaal £ 50) die nog een versterking vonden in de devaluatie in november 1967, en de situatie op de zeer belangrijke Duitse markt, die ons meer en meer dreigt te ontglippen. De laatste twee verschijnselen kwamen reeds vorig jaar tot uiting, o.m. in de vermindering van het aantal overnachtingen in hotels:

uit Groot-Brittannië en Ierland —	6,5%,
uit de Duitse Bondsrepubliek —	10,4%.

Deze teruggang van het aantal overnachtingen van buitenlanders in hotels in 1967 (in totaal met bijna 4%) is te meer ernstig, omdat:

- buitenlandse hotelgasten ook buiten de hotellerie vrijwel de helft van de bestedingen uit het inkomende vreemdelingenverkeer voor hun rekening nemen;
- door een tekort aan spreiding in de tijd en aan aanbod op bepaalde plaatsen een niet onbelangrijke vraag naar hotellogies niet kan worden bevredigd.

Hier ligt dan ook een uiterst belangrijke oorzaak van de teruggang van het inkomende vreemdelingenverkeer. Een betere spreiding in de tijd daarenboven is niet alleen

De dochter van de koning

„Zeker een vergissing in de adressering” was onze eerste gedachte toen wij verrast werden met een recensie-exemplaar van een boek, dat als titel bleek te dragen 's Konings oudste dochter. Het raadsel was opgelost toen wij het boek opensloegen en het niet een jubileumuitgave i.v.m. het honderdjarig bestaan of daaromtrent van een Nationale bond van Oranjeverenigingen bleek te zijn, doch een „Kleine geschiedenis nopens wedervaren en onderkomen van de Nederlandsche Bank” ¹. De titel van het boek blijkt dan te zijn ontleend aan een uitspraak van Willem I — u weet wel de koning-koopman — uit 1824: „De Nederlandsche Bank is mijne oudste dochter, ik zal haar steeds als zoodanig blijven beschouwen”.

Het eerste deel van deze publikatie ter gelegenheid van de officiële opening van de nieuwe hoofdbank bevat een beschouwing over de ontwikkeling van de Bank als financiële instelling sinds haar bestaan. Dat is, gezien het korte bestek (35 blz.) waarin dit is geschied, niet veel meer geworden dan een vlot geschreven excerpt van de beide monumentale werken over de geschiedenis van de Bank van Prof. Mr. A. M. de Jong. Het tweede deel, „Het onderkomen” geeft de geschiedenis van de behuizing van de Bank in de ruim 150 jaar van haar bestaan. Het derde deel tenslotte, „Fotografisch gezien” door Cas Oorthuys e.a., geeft zowel een indruk van het oude gebouw, het „conglomeraat van steile binnentrappen en groezelige portalen, eindeloze gangen en duistere optrekjes, verscholen kabinetten en enge alkoven”, als van het nieuwe gebouw, „door zijn openheid zo typisch van onze tijd” (blz. 5). Wie wel eens het roosterachtige traliewerk om het gehele gebouw heen heeft gezien, zal dat begrip „openheid” niet anders dan in overdrachtelijke zin kunnen vatten. Slaat het misschien op het plan van Zijlstra in de toekomst kwartaalpublicatiës te laten verschijnen?

dR

¹ Geschreven door Mr. A. F. Kamp en uitgegeven bij H. D. Tjeenk Willink, Haarlem 1968, 140 blz., f. 17,50.

economisch, maar ook sociaal van groot belang:

- in een tijd waarin voor de horecabedrijven zeer veel kostprijsverhogende factoren werkzaam zijn (duurdere arbeid, kortere werktijden, stijgende sociale lasten, leningen tegen 7½% rente voor de dringend nodige investeringen, en last but not least de komende omzetbelasting op de toegevoegde waarde), is het kostprijsverlagende effect van een betere spreiding in de tijd bijzonder nuttig;
- door het bijzonder hoge werktempo in het hoogseizoen wordt er noodgedwongen van de werkkrachten in het horecabedrijf wel eens meer gevraagd dan sociaal verantwoord is.

² Ongeveer gelijk verdeeld tussen voedings- en genotmiddelen voor de vele „zelfverzorgers” (kampeersders, kamerbewoners, logerenden bij familie of kennissen) en souvenirs.

³ Hiervoor is het indexcijfer van de totale consumptie genomen.

⁴ Zie onze desbetreffende beschouwing in ESB van 17 april jl.

Behalve een tekort aan passende hotelaccommodatie (vooral in Amsterdam en Den Haag) en aan spreiding van de vraag in de tijd kunnen als oorzaken van de teruggang in het inkomende vreemdelingenverkeer worden aangemerkt:

- de toenemende internationale concurrentie door het relatief goedkope vervoer naar warme landen;
- de vervuiling van onze stranden, parken en straten;
- de tekortkomingen in ons „toeristisch klimaat” (te weinig vermaaksmogelijkheden als 's avonds winkelen en roulette, te weinig openbare toiletten, te weinig discipline in het verkeer e.a.);
- een te weinig gecoördineerde aanpak van de toeristische propaganda in het buitenland.

VERBETERING VAN DE ORGANISATIE

Laatstgenoemde oorzaak van de ongunstige ontwikkeling van het inkomende vreemdelingenverkeer in de laatste jaren is zeker niet de onbelangrijkste. De ontvangsten van het inkomende vreemdelingenverkeer verschijnen op de betalingsbalans als een uitvoer van diensten en maken daarvan 13% uit. Evenzeer als ons land op de wereldgoederenmarkt voor de afzet van zijn produkten aan een grote concurrentie het hoofd moet bieden, is dit het geval met de uitvoer van diensten. In feite is de concurrentie in het reisverkeer nog groter, omdat oorspronkelijk veraf gelegen markten (Middellandse Zee, Nabije Oosten, Oost-Europa) thans veel meer binnen — relatief goedkoop — bereik van de toerist zijn gekomen.

Om deze toegenomen concurrentie het hoofd te bieden, dient de organisatie van het vreemdelingenverkeerapparaat te worden verbeterd. Zowel de Algemene Nederlandse Vereniging voor Vreemdelingenverkeer als de 50 grotere en 400 kleinere V.V.V.'s in ons land schieten tekort in daadkracht, omdat de organisatie gebaseerd is op een *verenigingsstructuur*, waarin dus vele belanghebbenden elk voor zich een geringe invloed hebben en derhalve tezamen doorgaans weinig eensgezind en slagvaardig op nieuwe ontwikkelingen kunnen reageren. Daarvoor is de *organisatiestructuur van een bedrijf* nodig: een krachtig uitvoerend apparaat, dat over voldoende geldmiddelen beschikt om deze belangrijke uitvoer van diensten te bevorderen, na grondige voorbereiding door de nodige stafafdelingen en gebaseerd op degelijk marktonderzoek*.

Zo werkt iedere moderne industrie en dit moet ook het parool zijn voor de werving ten behoeve van het inkomende vreemdelingenverkeer. Hieraan wordt naar schatting f. 20 mln. door A.N.V.V. en grote V.V.V.'s in totaal besteed; dat is 2% van de opbrengst. Dit is te weinig om de felle buitenlandse concurrentie om de gunst van de toerist het hoofd te bieden. Het beschikbaar stellen door Rijk en Gemeente van meer geldmiddelen aan een beter gestructureerd wervingsapparaat dat eendrachtiger samenwerkt dan tot op heden, wordt ook gemotiveerd door het belang van de nationale betalingsbalans die dit jaar, door het te verwachten tekort op de balans van het reisverkeer, ca. f. 450 mln. zal derven.

M. C. Tideman

* De heer Tideman schreef zijn artikel voordat bekend werd (zie o.a. *de Volkskrant* van 5 juli jl.) dat de werving van toeristen zakelijker zal worden en de A.N.V.V. een commerciële basis gaat krijgen. *Red.*

Uw bedrijf en kantoor is welkom in Nijmegen,

want Nijmegen heeft:

- Een nieuw industrieterrein van 100 ha met havens in aanleg.
- Aantrekkelijke terreinen voor handelsbedrijven en kantoren in centrum.
- Goede weg-, trein- en waterverbindingen met binnen- en buitenland.
- Ruim aanbod van gespecialiseerde en administratief geschoolde arbeidskrachten.

Maar ook uw personeel is welkom in Nijmegen,

want het vindt er:

- Ruim assortiment van woningen (geen woningnood!).
- Stad met een rijk verleden en oud stedschoon, gelegen in fraai rivier- en heuvellandschap.
- Uitgestrekte natuurreservaten, bossen, heide in directe omgeving.
- Mogelijkheden tot recreatie in elke vorm: schouwburg, concertgebouw, sporthallen, ere-divisievoetbal.

VOOR INLICHTINGEN :

**Wethouder
van Publieke Werken en
Stadsontwikkeling,
Stadhuis. Tel. (08800) 2 81 00.**

Het ontwikkelingsvraagstuk: nieuwe groeidoelstellingen voor 1975 (I)

Het einde van het Ontwikkelingsdecennium van de Verenigde Naties (1960-1970) staat voor de deur. Sinds april 1967 is sprake van een Tweede Ontwikkelingsdecennium voor de jaren 1970-1980. Daarnaast heeft het UNCTAD-secretariaat een half jaar geleden een rapport gepubliceerd, waarin nieuwe doelstellingen voor de economische groei van de ontwikkelingslanden in het jaar 1975 zijn aan te treffen.

In dit eerste artikel zal allereerst een poging tot evaluatie van de resultaten ten aanzien van de groeidoelstelling van het Eerste Ontwikkelingsdecennium worden ondernomen. Vervolgens zullen wij aan de hand van de studie van het UNCTAD-secretariaat nader ingaan op de daarin gestelde groeidoelstellingen voor 1975. In een tweede artikel zullen de standpunten van de geïndustrialiseerde landen¹ ten aanzien van twee van de meest fundamentele desiderata van de zijde van de ontwikkelingslanden worden besproken.

HET HUIDIGE GROEIEMPO: 3,5% OF 4,9%?

In 1961 werd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties als belangrijkste doelstelling voor het Eerste Ontwikkelingsdecennium een jaarlijkse groei van het reëel nationaal inkomen der gezamenlijke ontwikkelingslanden van minimaal 5% vastgesteld. In 1970 moest deze doelstelling zijn bereikt. Wat zijn thans de resultaten?

Merkwaaardig genoeg blijkt dat er bij de beantwoording van deze vraag niet eens eenstemmigheid ten aanzien van de feitelijke ontwikkelingen bestaat. Dit komt wel zeer duidelijk tot uitdrukking in de cijfers, zoals die door twee gezaghebbende instanties — de OECD en de Verenigde Naties — voor het jaar 1966 worden gegeven. Aan de ene kant stelt namelijk het Development Assistance Committee van de OECD: „On a long-term view there was no spectacular change in the growth performance during 1966. The overall growth rate of 4.9 per cent was very similar to the average rate achieved in the period 1960-1966”². In lijnrechte tegenspraak hiermee houdt het Department of Economic and Social Affairs van de Verenigde Naties ons voor: „Preliminary estimates indicate that after rising by well over 5 per cent between 1963 and 1964, the combined gross domestic product of the developing countries increased by something nearer 4 per cent in 1965 and by between 3 and 4 per cent in 1966”³. Voor de beide cijferopstellingen raadplege men tabel 1 (op blz. 655).

Het ligt voor de hand dat dit verschil in feitelijke beoordeling tot tegenstrijdige conclusies moet leiden. In Nederland hebben we dit dan ook duidelijk kunnen constateren. In januari 1967 sprak Professor Linnemann immers op

grond van de VN-cijfers over het Ontwikkelingsdecennium als „The Plan that failed”⁴. In december 1967 bestempelde Professor van Dam ditzelfde Ontwikkelingsdecennium evenwel met een beroep op de DAC-cijfers als „The Plan that succeeds”⁵.

Maar is het nu wel van zo'n fundamenteel belang of het bruto nationaal produkt van de gezamenlijke ontwikkelingslanden met 3,5% dan wel met 4,9% toeneemt? Een eenvoudig rekensommetje toont ons, dat dit verschil inderdaad wél van vérstrekkende betekenis is. Doordat namelijk de bevolkingstoename in de gezamenlijke ontwikkelingslanden in 1966 2,5% bedroeg (tegenover een jaarlijkse 1,3% in de gezamenlijke geïndustrialiseerde landen) groeide in dat jaar in de gezamenlijke ontwikkelingslanden het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking volgens de VN-cijfers slechts met 1%, volgens de DAC-cijfers daarentegen met 2,4%. Dit betekent echter weer, dat bij een onveranderde voortzetting van de huidige trend, zowel van de groei van het bruto nationaal produkt (BNP) als van de bevolkingstoename, een verdubbeling van het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking voor de gezamenlijke ontwikkelingslanden volgens de VN-cijfers pas over 70 jaar, volgens de DAC-cijfers evenwel reeds binnen 30 jaar bereikt zou kunnen worden. En dat scheelt nogal wat!

Ter verklaring van de verschillen tussen de cijfers van het DAC en die van de VN voert het DAC-rapport over het jaar 1965 weliswaar de volgende gronden aan:

„a. The UN do not include as less-developed countries Greece, Spain, Turkey, and Yugoslavia, which have high growth rates.

b. The DAC-calculations give a bigger weight to Latin

¹ Met de term „geïndustrialiseerde landen” worden in deze artikelen uitsluitend de OECD-landen en Australië (dat geen lid is van de OECD, maar wel van het Development Assistance Committee van de OECD) bedoeld. Daarnaast zullen in navolging van de gebruikelijke definiëring de communistische ontwikkelde landen in Oost-Europa en de communistische ontwikkelingslanden in het Verre Oosten gezamenlijk als „communistische landen” worden aangeduid.

² OECD: *Development Assistance Efforts and Policies, 1967 Review*, Parijs, blz. 24.

³ United Nations: *World Economic Survey 1966*, New York 1967, blz. 162.

⁴ Prof. Dr. H. Linnemann: *The Plan that failed*, Haarlem 1967.

⁵ Prof. Dr. F. van Dam: *Verlagboek van het Congres „Populorum Progressio”*, Tilburg 1967, blz. VII, 13. De DAC-cijfers worden verder aangehaald door Prof. Dr. W. Brand: „Ontwikkelingshulp zonder mythes en emoties”, *NRC*, 3 februari 1968, en door Prof. Dr. F. Hartog: „Rijk en arm in New Delhi”, *Elseviers Weekblad*, 24 februari 1968.

America, which is growing faster than average, by using purchasing power equivalents taken from ECLA sources"⁶.

Deze verklaring komt ons echter nauwelijks bevredigend voor. Op zichzelf genomen is het argument onder a. zeker juist: de Zuideuropese landen in kwestie worden door het DAC namelijk wél onder de categorie ontwikkelingslanden begrepen, door de VN daarentegen níét. Nochtans leggen deze vier landen o.i. verhoudingsgewijs te weinig gewicht in de schaal dan dat het gewogen gemiddelde van de gezamenlijke ontwikkelingslanden er aanzienlijk door zou worden beïnvloed. Het argument onder b. brengt ons er toe om in het algemeen het belang te onderstrepen van een uniforme werkwijze ten aanzien van het vaststellen van de BNP's van de ontwikkelingslanden. Dan zou immers worden vermeden, dat in het bovengenoemde geval de BNP's van de Latijnsamerikaanse landen door de VN via de officiële wisselkoers, door het DAC daarentegen via de koopkrachtpariteitskoers worden gemeten. Meer algemeen zou dit het grote voordeel met zich meebrengen, dat in het vervolg duidelijk vast zal staan in hoeverre aan een Plan op grond van de feiten als „succeeded” dan wel als „failed” moet worden beschouwd.

NIEUWE GROEIDOELSTELLINGEN VOOR 1975: 5,2% EN 6,1%

Inmiddels is het einde van het Eerste Ontwikkelingsdecennium zo nabij gekomen, dat reeds volop wordt gewerkt aan het opstellen van nieuwe doelstellingen voor de groei van de ontwikkelingslanden in de jaren zeventig. Zo worden er door het UN Committee for Development Planning plannen ontworpen voor een Tweede Ontwikkelingsdecennium, dat van 1970-1980 zou moeten plaatsvinden. Als essentieel element voor dit Tweede Ontwikkelingsdecennium gaan de gedachten vooral uit naar het aanvaarden van een internationale ontwikkelingsstrategie, welke in het algemeen de taken van a. de ontwikkelingslanden, b. de geïndustrialiseerde landen, c. de communistische landen en d. de internationale organisaties op duidelijke wijze zal moeten omschrijven. Binnen het kader van die ontwikkelingsstrategie zullen dan verder weer een aantal specifieke doeleinden voor de economische en sociale ontwikkeling van afzonderlijke ontwikkelingslanden en van groepen ontwikkelingslanden worden vastgesteld⁷.

Bovendien heeft het UNCTAD-secretariaat in november 1967 nieuwe groeidoelstellingen voor de jaarlijkse toename van het BNP van de gezamenlijke ontwikkelingslanden gepubliceerd. Hiermee werd door het secretariaat gevolg gegeven aan een aanbeveling van de Eerste UNCTAD-conferentie te Genève (1964), welke er op had aangedrongen: „that the economic situations of individual developing countries should be examined in order to determine the feasibility of higher rates of growth and the measures required to achieve them”⁸. In het rapport, waarin de resultaten van de daartoe ondernomen studie zijn neergelegd, wordt uitgegaan van twee alternatieve doelstellingen voor de in het jaar 1975 te bereiken groei van het BNP van de gezamenlijke ontwikkelingslanden, een lage en een hoge doelstelling. De lage doelstelling richt zich op een jaarlijkse groei van 5,2% en ligt als zodanig iets boven het historisch gemiddelde groeipercentage gedurende de periode 1950-1965, dat door het rapport op 4,6 per jaar wordt gewaardeerd. De hoge doelstelling mikt op het bereiken van een jaarlijkse groei van 6,1% in 1975.

VOORWAARDEN TOT HET BEREIKEN VAN DE UNCTAD-GROEIDOELSTELLINGEN

Wat zijn nu de belangrijkste voorwaarden die vervuld moeten worden om de bovengenoemde groeidoelstellingen in 1975 te kunnen bereiken? Door het UNCTAD-secretariaat wordt in antwoord op deze vraag met name nadruk gelegd op de beide volgende punten:

1. *Het reëel nationaal inkomen van de gezamenlijke geïndustrialiseerde landen zal tot 1975 jaarlijks met 4,7% (voor het bereiken van de hoge groeidoelstelling) of in ieder geval met 4,2% (voor de lage groeidoelstelling) moeten stijgen. Deze inkomensstijging in de geïndustrialiseerde landen is namelijk in de huidige situatie de meest fundamentele voorwaarde voor een voldoende stijging van de exportopbrengsten van de ontwikkelingslanden.*

Een kleine toelichting hierop. In de eerste plaats werd in 1960 niet minder dan 74% van de totale export van de ontwikkelingslanden afgenomen door de geïndustrialiseerde landen, tegenover slechts 4% door de communistische landen en de resterende 22% door de ontwikkelingslanden zelf. In de tweede plaats wijst de UNCTAD-studie op de nauwe relatie, die zich in het jongste verleden gemanifesteerd heeft tussen de mate van groei van het reëel nationaal inkomen in de geïndustrialiseerde landen en de mate van groei van de importen in die landen vanuit de ontwikkelingslanden. Op grond van deze relatie — de inkomenselasticiteit van de vraag naar importen uit ontwikkelingslanden — en op grond van het feit, dat ongeveer driekwart van de totale exporten van de ontwikkelingslanden wordt afgenomen door de geïndustrialiseerde landen, is het daarom van fundamentele betekenis dat een jaarlijkse stijging van het reëel nationaal inkomen van 4,7 resp. 4,2% zich in de geïndustrialiseerde landen gedurende de periode tot 1975 zal voordoen. Deze inkomensstijging in de geïndustrialiseerde landen zal dan naar verwachting leiden tot een jaarlijkse groei van de totale exportopbrengsten van de ontwikkelingslanden van 5,6% (hoge schatting) resp. 5,0% (lage schatting)⁹.

2. *Bovendien moeten additionele maatregelen worden getroffen, gericht op de overbrugging van het totale deviezen tekort van de gezamenlijke ontwikkelingslanden, dat in 1975 een grootte van \$ 16,9 mrd. (lage schatting) resp. \$ 25,7 mrd. (hoge schatting) zal hebben aangenomen.*

Zoals te zien valt in tabel 2 bestaat dit totale deviezen tekort (trade gap) enerzijds uit een handelstekort (export/import gap) anderzijds uit een tekort op de kapitaalopbrengstenbalans (factor income payments). Dit handelstekort zal in 1975 bij nastreving van de lage groeidoelstelling \$ 3,4 mrd., bij nastreving van de hoge groeidoelstelling zelfs \$ 10,0 mrd. bedragen. Daarnaast zal het totale tekort op de kapitaalopbrengstenbalans in 1975 tot \$ 12,0 mrd. (lage schatting) resp. \$ 14,2 mrd. (hoge schatting) zijn aangegroeid. Tenslotte is in de samenstelling

⁶ OECD: *Development Assistance Efforts and Policies, 1966 Review*, Parijs.

⁷ Prof. Dr. J. Tinbergen: *Een indicatief wereldplan voor de jaren zeventig* (F/12881/67), Den Haag 1967.

⁸ UNCTAD-secretariaat: *Trade prospects and capital needs of developing countries* (TD/34/Supp. 1), november 1967, blz. 1.

⁹ De totale exportopbrengsten van de ontwikkelingslanden stegen van 1960-1965 jaarlijks gemiddeld met 5,9%, in 1966 zelfs met 6,9%. Dit evenwel voornamelijk als gevolg van de zeer hoge groeipercentages (gemiddeld 4,9%) van de BNP's van de geïndustrialiseerde landen in deze periode.

TABEL 1.

Procentuele jaarlijkse groei van het bruto nationaal produkt van de ontwikkelingslanden per regio, 1950-1966

Regio	OECD-cijfers				VN-cijfers			
	1950-55	1955-60	1960-66	1966	1950-55	1955-60	1960-64	1966
Latijns-Amerika	4,8	4,9	4,5	4,1		4,7		
Europa a)	7,0	5,3	6,4	5,4				
Nabije Oosten	7,5	6,2				6,2		
Zuid-Azië			3,8	5,5				
Verre Oosten	4,0	4,2	4,9	4,8		4,1		
Afrika	4,3	4,7	3,4	2,1		4,1		
Alle ontwikkelingslanden	4,9	4,8	4,8	4,9	4,9	4,5	4,0	3,5

a) De Zuid Europese landen worden door de OECD wél tot de ontwikkelingslanden gerekend, door de VN daarentegen niet.

Bronnen: OECD: *Development Assistance Efforts and Policies, 1966 Review*, Parijs; idem: *1967 Review*, blz. 25; UN: *World Economic Survey 1964*, New York 1965; UN: *World Economic Trends (E/4059)*, New York 1965, blz. 5 en 11; UN: *World Economic Survey 1966*, blz. 162.

TABEL 2.

Projections of the trade gap of developing countries by regions, 1975

(Millions of dollars at 1960 prices)

	AFRICA				ASIA				LATIN AMERICA				TOTAL a)			
	1960	1963	1975		1960	1963	1975		1960	1963	1975		1960	1963	1975	
			(low)	(high)			(low)	(high)			(low)	(high)			(low)	(high)
1. Exports of goods and services	6.472	7.857	13.987	15.026	13.449	16.055	31.981	35.385	10.814	12.338	18.929	20.142	32.056	37.641	67.473	73.513
a. Commodities	5.250	6.355	11.312	12.152	11.725	14.054	27.474	30.542	9.099	10.232	15.671	16.646	27.204	31.832	56.661	61.907
b. Invisibles	1.222	1.502	2.675	2.874	1.724	2.001	4.507	4.843	1.715	2.106	3.258	3.496	4.852	5.809	10.812	11.606
2. Imports of goods and services	7.460	8.028	14.576	18.164	14.112	15.609	32.046	37.090	10.700	11.428	20.198	24.028	34.379	37.524	70.898	83.517
a. Commodities	6.375	6.368	11.562	14.408	12.656	13.990	28.097	32.233	8.947	9.497	16.559	19.730	29.774	31.956	59.720	69.994
b. Invisibles	1.085	1.660	3.014	3.756	1.456	1.619	3.949	4.857	1.753	1.931	3.639	4.298	4.605	5.568	11.178	13.523
3. Export/Import gap	988	171	589	3.138	663	-446	65	1.705	-114	-910	1.269	3.886	2.323	-117	3.425	10.004
4. Factor income payments b)	—	600	1.447	2.046	1.852	2.702	6.465	7.325	1.201	1.456	3.624	4.331	3.150	4.903	11.994	14.230
5. Trade gap	—	771	2.036	5.184	2.515	2.256	6.530	9.030	1.087	546	4.893	8.217	5.473	4.786	15.419	24.234

a) Including „others”.

b) Includes estimate of servicing the initial debt as well as the new debt arising from the projected yearly deficits on the assumption that 50 per cent of the trade gap is filled by borrowing; (see Annexes II and III).

Bron: Overgenomen uit: UNCTAD-secretariaat (TD/34/Supp. 1), blz. 86.

van het totale deviezentekort in het jaar 1975 ad \$ 16,9 mrd. resp. \$ 25,9 mrd. nog een bedrag van \$ 1,5 mrd. aan technische hulpverlening begrepen ¹⁰.

Het is opvallend hoezeer door de UNCTAD-studie de nadruk wordt gelegd op het totale deviezentekort (handelsstekort + tekort op de kapitaalopbrengstenbalans) als „bottle-neck” bij het nastreven van de groei doelstellingen voor 1975. Deze nadruk vloeit voort uit de bevindingen van de door het UNCTAD-secretariaat ondernomen afzonderlijke landenstudies. Hierin komt namelijk tot uitdrukking, dat bij het nastreven van de groei doelstellingen voor 1975 het resulterende handelstekort voor de meeste landen van grotere omvang zal zijn dan het spaartekort (savings/investment gap). Dit is vooral van toepassing op de Aziatische landen en in iets mindere mate voor de landen in Latijns-Amerika. Als uitzondering springt daarentegen een aantal Afrikaanse landen naar voren, waar dus het spaartekort een grotere „bottle-neck” voor het bereiken van de gestelde groei doelstellingen is dan het handelstekort. Voor dit laatste verschijnsel voert de UNCTAD-studie de volgende verklaring aan: „This is not an unexpected result, since countries with particularly low levels of income and consumption may well experience considerable difficulty in providing adequate savings out of their own resources and may therefore encounter a savings constraint before they reach a trade constraint ¹¹.

Aangezien a. het tekort op de kapitaalopbrengsten-

balans van een land per definitie afhankelijk is van de kapitaalbewegingen, die in voorgaande jaren hebben plaats gevonden; en b. de kapitaalbewegingen in voorgaande jaren op hun beurt weer bepaald zijn door het meest nijpende financieringstekort (hetzij handelstekort, hetzij spaartekort), kan dus inderdaad geconcludeerd worden, dat in die ontwikkelingslanden, waar het handelstekort structureel van grotere omvang is dan het spaartekort, het uiteindelijke financieringstekort de som is van het handelstekort en het tekort op de kapitaalopbrengstenbalans. Niettemin lijkt het ons van belang er op te wijzen, dat het door de UNCTAD-studie genoemde totale deviezentekort ad \$ 16,9 mrd. resp. \$ 25,7 mrd. logischerwijze een onderschatting moet zijn van het totale financieringstekort, waarmee de gezamenlijke ontwikkelingslanden bij nastreving van de groei doelstelling van 5,2 resp. 6,1% in 1975 zullen hebben te kampen. Dit wordt eigenlijk ook al toegegeven door de UNCTAD-studie, wanneer gesteld wordt dat de juiste grootte van het totale financieringstekort voor de gezamenlijke ontwikkelingslanden wordt gevonden door het optellen van de meest nijpende tekorten (hetzij deviezentekort, hetzij spaartekort), die zich in de afzonderlijke ontwikkelingslanden voordoen.

¹⁰ Zoals men ziet is dit bedrag nog niet opgenomen in de totale „trade gaps”, welke tabel 2 voor 1975 te zien geeft.

¹¹ UNCTAD-secretariaat, a.w., blz. 83.

Daar het binnen het kader van de UNCTAD-studie echter niet mogelijk bleek om de spaartekorten van een aantal, voornamelijk Afrikaanse, landen te kwantificeren, heeft de studie zich vooral toegelegd op een berekening van het totale deviezentekort (handelstekort + tekort op de kapitaalopbrengstenbalans), dat zich in 1975 bij het nastreven van de 5,2% (resp. 6,1%) groei-doelstelling in de gezamenlijke ontwikkelingslanden zou voordoen. Dientengevolge moet het totale financieringstekort in elk geval groter uitvallen dan het gekwantificeerde deviezentekort ad \$ 25,7 mrd. resp. \$ 16,9 mrd. Wél brengt de hierboven genoemde conclusie dat het handelstekort over het algemeen van grotere omvang blijkt te zijn dan het spaartekort met zich mee, dat dit totale financieringstekort het totale deviezentekort slechts in beperkte mate zal overtreffen.

MIDDELEN TER OVERBRUGGING VAN HET IN 1975 VERWACHTE DEVIEZENTEKORT

Op welke wijze kan nu het door de UNCTAD-studie voor 1975 verwachte totale deviezentekort ad \$ 25,7 mrd. resp. \$ 16,9 mrd. worden overbrugd? Tabel 3 toont de oplossing die door de UNCTAD-studie zelf wordt gesuggereerd. Zoals uit de tabel te zien is, valt deze oplossing uiteen in de posten 9, 12, 13 en 16 van de gezamenlijke kapitaalbalans van de ontwikkelingslanden, waarbij 16 („Unfilled gap”) in deze vorm meer als voorlopige residu post dan als definitieve oplossing fungeert. Gemakshalve zullen wij post 13 („Suppliers' credit”) verder buiten beschouwing laten. Ten aanzien van de posten 9, 12 en 16 valt dan nog het volgende op te merken:

1. Uit de tabel blijkt dat de UNCTAD-studie er op rekent, dat tenminste 70% van het in 1975 verwachte deviezentekort van de gezamenlijke ontwikkelingslanden gefinancierd zal worden door post 9 („OECD official aid (net)”) tezamen met post 12 („OECD private capital (net)”). Anders gezegd: de totale netto kapitaalstroom vanuit de geïndustrialiseerde landen zal volgens de UNCTAD-studie in 1975 \$ 12,5 mrd. moeten bedragen om in dat jaar de groei-doelstelling van 5,2% te kunnen bereiken; en \$ 17,9 mrd. ter verwezenlijking van de groei-doelstelling van 6,1% in datzelfde jaar. Op de haalbaarheid van deze veronderstelling zullen wij in een tweede artikel nader ingaan, waar de totstandkoming van een totale netto kapitaalstroom naar de ontwikkelingslanden ter grootte van minimaal 1% van het BNP van de geïndustrialiseerde landen aan de orde zal worden gesteld.

2. Een enkele opmerking nog met betrekking tot post 16 van tabel 3, de „Unfilled gap”. De UNCTAD-studie wekt sterk de indruk, dat men al met al weinig reële mogelijkheden meer zag om het resterende deviezentekort ad \$ 4,0 mrd. (lage schatting) resp. \$ 7,4 mrd. (hoge schatting) te overbruggen en daarom zijn toevlucht tenslotte maar heeft gezocht in de opvoering van een post „Unfilled gap”. Niettemin wordt elders in de studie toch nog een poging ondernomen om ook deze „unfilled gap” nog te overbruggen. Deze poging is tweeledig van opzet en komt op het volgende neer:

a. Door middel van een meer gerichte belastingpolitiek zou in die ontwikkelingslanden waar het spaartekort groter is dan het deviezentekort het gezamenlijk deviezentekort met naar schatting \$ 1 mrd. kunnen worden verkleind. De door fiscale maatregelen geïnduceerde relatieve toeneming van de besparingen zou namelijk per definitie tot een relatieve

TABEL 3.

Balance of payments of developing countries (Billions of dollars)

	1963 (At current prices)	1975 (At 1960 prices)	
		Low	High
A. Current account			
1. Import surplus	0,8	3,4	10,0
	(-0,1) ^{a)}		
2. Factor income payments (net)	4,9	12,0	14,2
3. Technical assistance	1,0	1,5	1,5
4. Trade gap (= 1+2+3)	6,7	16,9	25,7
5. Change in reserves	0,8	—	—
6. Discrepancy	0,5	—	—
7. Net balance of autonomous flows (= 4+5+6)	8,0	16,9	25,7
8. Net transfer (= 1+3+5+6)	3,1	4,9	11,5
B. Capital account			
9. OECD official aid (net)	5,8	8,5	12,9
10. Other official aid	0,8		
11. Total official aid (= 9+10)	6,6	8,5	12,9
12. OECD private capital (net)	1,8	4,0	5,0
13. Suppliers' credit (guaranteed and unguaranteed net)	1,0	0,4	0,4
14. Total capital inflow (= 11+12+13)	9,5	12,9	18,3
15. Capital outflow	-1,5	—	—
16. Unfilled gap	—	4,0	7,4
17. Balance on capital account (= 14+15+16)	8,0	16,9	25,7

a) At 1960 prices; negative sign indicates export surplus.

Bron: Overgenomen uit: UNCTAD-secretariaat (TD/34/Supp. 1), Annex II, blz. 3.

daling van het consumptieniveau in deze ontwikkelingslanden moeten leiden. Een relatieve daling van het consumptieniveau betekent echter tevens een relatieve daling van de import van consumptiegoederen. Het gevolg van dit alles zou volgens de UNCTAD-studie een \$ 1 mrd. verkleining van het totale handelstekort en daardoor van het totale deviezentekort van de gezamenlijke ontwikkelingslanden kunnen zijn.

b. Verder zou een zodanige opvoering van de importsubstitutie teweeg moeten worden gebracht, dat de totale invoer van de gezamenlijke ontwikkelingslanden in 1975 slechts 14% van hun gezamenlijke BNP zou bedragen. Momenteel is deze invoerquote nog 16%. Het totale handelstekort van de gezamenlijke ontwikkelingslanden — en daardoor hun totale deviezentekort — zou door deze maatregel met \$ 8,0 mrd. kunnen worden gereduceerd. Zoals men in tabel 3 kan zien is deze maatregel voornamelijk opgesteld ter overbrugging van de „unfilled gap”, die zich bij nastreving van de hoge groei-doelstelling in 1975 zal voordoen¹². De wenselijkheid van deze ingreep wordt evenwel door de UNCTAD-studie zelf reeds sterk in twijfel getrokken: „The projections generally assume continuation of import substitution by developing countries at the same rate as in the past, even though there is substantial evidence that because of the small size of national markets, much of the import substitution of the 1950's involved the creation of excess capacity and other forms of inefficiency. If import substitution were stepped up beyond the historical rate, the cost in terms of inefficiency might well be even higher”¹³.

M. B. Engwirda

¹² Bij nastreving van de lage groei-doelstelling zou met een terugbrenging van de importquote van de gezamenlijke ontwikkelingslanden tot 15% van het BNP kunnen worden volstaan.

¹³ UNCTAD-secretariaat, a.w., blz. 93/94.

West-Europa en de Verenigde Staten, een welvaartsvergelijking

Onlangs heeft Drs. R. Iwema in twee boeiende artikelen in *ESB* het verschil in welvaartsniveau tussen de Verenigde Staten en enige Westeuropese landen geanalyseerd ¹. Dit geschiedde met behulp van economische gegevens over het jaar 1965. Wij zouden graag gezien hebben dat de heer Iwema de bronnen van de door hem gebruikte economische grootheden had vermeld. Door dit na te laten bezorgt hij onnodig veel moeilijkheden aan de lezer, die deze bronnen zelf wil naslaan en beoordelen. Dit valt des te meer te betreuren daar deze artikelen in een grote kring met veel interesse zijn gelezen. Deze ruime belangstelling is niet alleen een gevolg van de actualiteit van het onderwerp, maar moet vooral worden toegeschreven aan de heldere analyse en de bondige betoogtrant van de schrijver. Wij willen ingaan op enkele door Iwema behandelde zaken en trachten daarbij enige kritische kanttekeningen te maken.

WELVAARTSANALYSE

Men zal zich herinneren dat Iwema zeer terecht heeft opgemerkt dat het meest geschikte welvaarts criterium *het bruto nationaal produkt per man-uur van de beroepsbevolking* is. Met het doel de economische factoren te lokaliseren die de welvaartsvoorsprong van de Verenigde Staten op Klein-Europa ² kunnen verklaren, maakt Iwema gebruik van de formule:

$E/L \cdot C/E \cdot Y/CH = Y/LH$. Zoals overigens door Iwema wordt onderkend is van theoretisch oogpunt uit bezien deze formule niet helemaal correct, maar zou deze moeten zijn:

$E/L \cdot C/E \cdot Y/CM \cdot M/H = Y/LH$, waarin $M =$ het gemiddeld aantal uren per jaar dat de kapitaalvoorraad wordt benut en $H =$ het gemiddeld aantal werkuren per werkende persoon per jaar.

Iwema veronderstelt dat bij de welvaartsontleding tussen de Verenigde Staten en de Europese landen het effect van de divergentie tussen M en H zeer gering is. Hij merkt immers op:

„In werkelijkheid is het aantal gewerkte uren per jaar (H) voor de kapitaalvoorraad en de beroepsbevolking niet hetzelfde (continu-bedrijven), doch de gemaakte — relatief geringe — fout is voor de onderzochte landen waarschijnlijk ten naaste bij gelijk en zal daarom bij de vergelijking nauwelijks een rol spelen”.

Het komt ons voor dat Iwema te haastig de „welvaartsformule” heeft vereenvoudigd. Bij nadere analyse krijgt men namelijk de indruk dat in de Verenigde Staten de discrepantie tussen de uren dat de kapitaalvoorraad wordt benut (M) en de gemiddelde werktijd per persoon (H) beduidend groter is dan in West-Europa. In de verwerkende industrie ³ van de Verenigde Staten blijkt het percentage arbeiders dat in ploegendiensten werkt ongeveer twee maal zo hoog te zijn als in Nederland, West-Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (zie tabel 1).

Dit betekent dat de kapitaalinstallaties in de Amerikaanse

TABEL 1.

Het aantal ploegenarbeiders van 18 jaar en ouder in % van het totaal aantal arbeiders van 18 jaar en ouder in de verwerkende industrie a)

Land	Onderzochte periode	Percentage ploegenarbeiders
Verenigde Staten	1962-1963	40
Nederland	december 1963	18
West-Duitsland	oktober 1960	19
Frankrijk	juli 1963	21
Verenigd Koninkrijk	oktober 1964	21

a) Het statistische onderzoek in de diverse landen verschilt qua omvang en aanpak. De in de tabel gegeven cijfers zijn het resultaat van een poging het materiaal uit de nationale statistieken onderling vergelijkbaar te maken door de cijfers over de omvang van ploegenarbeid op Nederlandse (statistische) grondslag te brengen (in Nederland wordt de omvang van ploegenarbeid gemeten door de ploegenarbeiders van 18 jaar en ouder uit te drukken in % van het totaal aantal arbeiders van 18 jaar en ouder). Een beschrijving van de daarvoor nodige bewerkingen zou vrij veel ruimte vergen. In het kader van dit artikel willen wij enkel volstaan met de originele bronnen te vermelden waaruit de cijfers over de omvang van ploegenarbeid zijn ontleend:

Verenigde Staten: *Wages and Related Benefits, part 11: Metropolitan areas, United States and regional summaries, 1962/63*, U.S. Dept. of Labor, Bulletin no. 1345-83.
Nederland: *Sociale Maandstatistiek*, augustus 1964.
West-Duitsland: *Wirtschaft und Statistik* (1961), no. 12.
Frankrijk: *Revue Française du Travail*, 19 (1965), no. 2.
Verenigd Koninkrijk: *Ministry of Labour Gazette*, april 1965

industrie veel intensiever worden gebruikt dan in de Europese en dat derhalve het verschil tussen M en H in de Amerikaanse industrie niet onbelangrijk groter is dan in de Europese. Wij hebben de indruk dat dit ook wel eens het geval zou kunnen zijn voor de dienstensector. In tegenstelling met West-Europa is het in de Verenigde Staten niet ongebruikelijk dat gedurende het gehele etmaal verkooppunten e.a. dienstencentra open blijven voor het publiek.

Nu is er geen statistisch materiaal beschikbaar dat ons mogelijk maakt de relatie M/H voor de Amerikaanse en de Westeuropese economie te kwantificeren. Wel zullen wij in het hierna volgende trachten met behulp van een rekenvoorbeeld aan te tonen dat ten gevolge van een grotere omvang van ploegenarbeid de ratio M/H in de Verenigde Staten waarschijnlijk niet onbelangrijk hoger moet zijn dan in Klein-Europa.

REKENVOORBEELD

Het voorbeeld heeft betrekking op de situatie in de *verwerkende industrie* om reden dat daarvoor enige gegevens bekend zijn over de omvang van ploegenarbeid. Gebruik wordt gemaakt van de volgende gegevens:

¹ *ESB* van resp. 28 februari en 6 maart 1968.

² In de analyse zijn betrokken Nederland, België, Frankrijk en West-Duitsland.

³ Totale industrie, met uitzondering van de mijnbouw, de bouwnijverheid en de gas-, water- en elektriciteitsbedrijven.

— In de Verenigde Staten werkt 40% van alle arbeiders in ploegendiensten, in Klein-Europa 20%.

— De kapitaalintensiteit in de Verenigde Staten is ruim twee maal de intensiteit van die in Klein-Europa ⁴.

Voorts wordt van de volgende veronderstellingen uitgegaan:

— Zowel in de Verenigde Staten als in Klein-Europa werkt de helft van de ploegenarbeiders in twee-ploegendienst en de helft in drie-ploegendienst.

— De gemiddelde jaarlijkse werktijd in de Verenigde Staten bedraagt 1.950 en in Klein-Europa 2.100 uur.

TABEL 2.

Rekenvoorbeeld ploegenarbeid

	twee-ploegen-dienst	drie-ploegen-dienst	dagdienst	totaal
Verenigde Staten:				
Aantal personen	20	20	60	100
Kapitaalvoorraad per persoon	4	6	2	3,2
C (= totale kapitaalvoorraad)	80	120	120	320
M (= uren per jaar dat de kapitaalvoorraad gebruikt wordt)	3.900	5.850	1.950	
H (= jaarlijkse werkuren per persoon)	1.950	1.950	1.950	
C.M	312.000	702.000	234.000	1.248.000
C.H	156.000	234.000	234.000	624.000
M/H	2	3	1	2
Klein-Europa:				
Aantal personen	10	10	80	100
Kapitaalvoorraad per persoon	2	3	1,2	1,46
C	20	30	96	146
M	4.200	6.300	2.100	
H	2.100	2.100	2.100	
C.M	84.000	189.000	201.600	474.600
C.H	42.000	63.000	201.600	306.600
M/H	2	3	1	1,55

Het resultaat van het rekenvoorbeeld (tabel 2) is dat de ratio M/H in de verwerkende industrie van de Verenigde Staten bijna 30% hoger is dan in Klein-Europa.

De vraag blijft: zijn de veronderstellingen die aan deze calculatie ten grondslag liggen in voldoende mate realistisch? Bij gebrek aan gegevens kan deze vraag eigenlijk niet worden beantwoord. Er zijn slechts enige globale indicaties die erop wijzen dat onze hypothesen niet onrealistisch zijn. Zowel in de Nederlandse als in de Engelse verwerkende industrie werkte omstreeks 1963 meer dan 40% van de industriearbeiders in twee-ploegendienst ⁵. Het lijkt verantwoord een positieve correlatie tussen de kapitaalintensiteit en het aantal ploegendiensten te veronderstellen, immers naarmate het productieproces kapitaalintensiever is, neemt de aantrekkelijkheid met meer ploegen te werken toe.

Het lijkt ons verantwoord te stellen dat er goede gronden aanwezig zijn de hiervoor geciteerde uitspraak van Iwema in ernstige twijfel te trekken. Dit heeft tot gevolg dat ook de conclusies van Iwema over de kapitaalproductiviteit van de in de vergelijking betrokken landen twijfelachtig zijn. Wij hebben de indruk dat de Amerikaanse kapitaalproductiviteit — te definiëren als Y/CM — in vergelijking met de Europese in belangrijke mate is overschat en dat het zeer wel mogelijk is dat de eerst vermelde dichter bij die van de Benelux-landen dan bij die van West-Duitsland en Frankrijk ligt. In de theorie van de economische groei is de kapitaalcoëfficiënt, dit is de reciproke van de kapitaalproductiviteit, een belangrijk instrument.

Marris ⁶ heeft reeds aangeduid dat de bezettingsduur van de kapitaalvoorraad („rate of utilization”) een extra dimensie toevoegt aan de productiefunctie. Ter afronding

van deze paragraaf zouden we hierop graag willen aanhaken en willen opmerken dat in de economische theorie *dit verschijnsel van de bezettingsduur van de kapitaalvoorraad niet mag worden verwaarloosd.*

WELVAARTSMETING

Wij hebben de indruk dat de cijfers die de heer Iwema presenteert (ESB, 28 februari jl., blz. 174) over het gemiddeld aantal man-uren voor een aantal landen niet juist zijn. Hij definieert het aantal man-uren per jaar als het produkt van de lengte der gemiddelde werkweek en het jaarlijks aantal werkweken. Deze definitie is zeer vaag. Immers op het vraagstuk hoe de werkweek te meten, wordt niet nader ingegaan. In het algemeen geschiedt de meting van de wekelijkse werktijd met behulp van de betaalde uren van de werknemers, een gegeven dat wordt verzameld bij loonenquêtes. In deze enquêtes worden betrokken de tijdens de onderzoeksperiode aanwezige werknemers, zodat met de invloed van ziekteverzuim en andere vormen van verzuim geen rekening wordt gehouden. Men verkrijgt hierdoor een wekelijkse werktijd die in feite het resultaat is van een somming van de contractuele wekelijkse werktijd en het overwerk van aanwezige personen. Niet in mindering worden gebracht de afwezigheidsuren wegens vakantie- en feestdagen, ziekte, e.a. verzuimfactoren.

Men zou bij de berekening van de jaarlijkse daadwerkelijk gewerkte tijd rekening kunnen houden met de afwezigheidsuren door de wekelijkse werktijd te vermenigvuldigen met het jaarlijks aantal effectieve werkweken. Hierover bestaan echter onvoldoende gegevens. De afwezigheidsuren vanwege vakantie- en feestdagen kan men vrij goed benaderen. Over het ziekteverzuim zijn echter nauwelijks gegevens bekend ⁷. Verwacht mag worden dat door de heer Iwema de officiële statistieken over de wekelijkse werktijden werden geraadpleegd en dat hij bij de vaststelling van het jaarlijks aantal *effectieve* werkweken rekening heeft gehouden met vakantie- en feestdagen. Wij hebben hetzelfde gedaan en constateren voor enige landen niet geringe afwijkingen (zie tabel 3). Uit de gegevens kan men de gemiddelde jaarlijkse werktijd afleiden.

Voorbeeld Verenigde Staten:

Theoretisch maximaal			
aantal uren	52 × 40,5	=	2.106 uur
vakantie	10 × 40,5/5 (uur)	=	81 uur
feestdagen	7 × 40,5/5 (uur)	=	57 uur
			<u>—138 uur</u>
Jaarlijkse werktijden			1.968 uur

⁴ Ontleend aan een artikel van Barna, T.: „Investment in industry — has Britain legged?”, *The Banker*, april 1957. (Barna heeft cijfers gepubliceerd over de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland). Een onderzoek van Franzmeyer, F. („Anlagevermögen und Produktionskapazität in der Niederländische Industrie”, gepubliceerd in het *Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung*, 1966, Heft no. 1) indiceert dat de kapitaalintensiteit van de Nederlandse industrie hoger is dan die van West-Duitsland.

⁵ In het Amerikaanse onderzoek werden de arbeiders geteld, werkzaam in de tweede ploeg, werkzaam in de derde ploeg en overige ploegen. Het is onze indruk dat het percentage twee-ploegenarbeiders in de Verenigde Staten circa 50 bedraagt.

⁶ Marris, R.: *The Economics of Capital Utilisation, a report on multiple shiftwork*, Cambridge University Press, 1964, blz. 4.

⁷ Nederland vormt hierop een gunstige uitzonderingspositie door publikaties van het Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde.

TABEL 3.

Werktijden, vakantie- en feestdagen, 1965 a)

	Gemiddelde wekelijkse werktijd (in uren) b)	Vakantiedagen	Feestdagen
Verenigde Staten . . .	40,5	ca. 10	ca. 7
Nederland	46,5	" 15	" 7
België	45,2	" 15	" 10
West-Duitsland	44,5	" 15	" 10
Frankrijk	45,6	" 20	" 17

a) Dank ben ik verschuldigd aan de heer A. Poulissen, medewerker van de afdeling Sociale Zaken van de N.V. Philips Gloeilampenfabrieken, die zo vriendelijk was mij te voorzien van de nodige documentatie en mij bij de interpretatie daarvan heeft geholpen.

b) Verenigde Staten: 1964-1965. *Statistical Supplement. Monthly Labor Review*. „Gross hours in mining, manufacturing, transportation and public utilities; wholesale and retail trade; finance, insurance and real estate, services and miscellaneous”. Geen gegevens over landbouw.

Nederland: *Sociale Maandstatistiek*, jrg. 14, no. 6, juni 1966, waarin gegevens over arbeidstijd handarbeiders en beampten in verschillende sectoren (industrie en dienstensector), „Gemiddelde arbeidsduur per week (incl. overuren) van arbeiders en beampten”.

België: *Arbeidsblad*, jrg. 68, no. 8. „De statistiek inzake de arbeidsduur” (gegevens over arbeidsduur, handarbeiders werkzaam in de industrie). Gegevens met betrekking tot beampten werkzaam in de industrie en handarbeiders en beampten werkzaam in de dienstensector, geput uit: *Documentatie over de bezoldigingen* en verzameling van de beslissingen der paritaire comités, (losbladige uitgave van het N.V. C.E.D. - Sociale Wetten).

West-Duitsland: *Wirtschaft und Statistik*, 1966, no. 2, februari, blz. 112. „Erwerbsbevölkerung und Arbeitszeiten”. Ergebnis des Mikrozensus 1965.

Frankrijk: *Bulletin Mensuel de Statistiques Sociales*, „Durée hebdomadaire moyenne de travail” (ensemble des ouvriers et employés), février 1968, blz. 38. Geen gegevens over landbouw.

TABEL 4.

Gemiddelde jaarlijkse werktijd
(in uren)

	Volgens onze berekening	Volgens berekening Drs. R. Iwema
Verenigde Staten	1.968	1.985
Nederland	2.213	2.213
België	2.114	1.938
West-Duitsland	2.092	2.073
Frankrijk	2.034	2.098

TABEL 5.

Bruto nationaal produkt per man-uur in 1965
(in koopkrachtpariteiten)

	Volgens onze berekening	Volgens berekening Drs. R. Iwema
Verenigde Staten	\$ 4,65	\$ 4,83
Nederland	\$ 2,42	\$ 2,42
België	\$ 2,23	\$ 2,43
West-Duitsland	\$ 2,42	\$ 2,44
Frankrijk	\$ 2,43	\$ 2,35

De uit onze berekeningen resulterende cijfers geeft tabel 4. Het blijkt dat de uren voor Nederland gelijk zijn en dat de relatieve verschillen voor de overige landen, met uitzondering van België, gering zijn. *Behalve voor België blijven de conclusies van Iwema over de welvaartstoestand dan ook geldig.* Uit de gegevens van tabel 5 blijkt tenslotte dat:

1. De Amerikaanse welvaart ongeveer het dubbele blijkt te zijn van die van de Kleineuropese landen.
2. Tussen Nederland, West-Duitsland en Frankrijk nauwelijks een verschil bestaat.
3. België enigermate ten achter is op de andere Europese landen.

Nu moet hier onmiddellijk bij worden opgemerkt dat relatief geringe verschillen tussen het berekende bruto nationaal produkt per man-uur der onderscheidene landen — ten gevolge van de vrij grove calculatiemiddelen — nauwelijks als reëel mogen worden aangemerkt. Het is dan ook zeer wel mogelijk dat de uit onze cijfers resulterende achterstand van België moet worden toegeschreven aan meetfouten.

Drs. H. J. Nabbe

Naschrift

De geachte inzender laat zich in zijn inleiding dermate vriendelijk over mijn artikelen uit, dat ik bijna in de verleiding kom, hem (ook!) in de rest van zijn betoog zonder meer gelijk te geven. Voor een deel heeft hij dat zeker ook. Inderdaad heb ik te lichtvaardig gesteld dat de gemaakte fout bij het veronachtzamen van verschillen in ploegenarbeid voor de onderzochte landen waarschijnlijk ten naaste bij gelijk is. Drs. Nabbe heeft mij ervan overtuigd dat voor de Verenigde Staten het begrip „ten naaste bij” dan wel wat erg ruim moet worden geïnterpreteerd. Dat neemt natuurlijk niet weg dat de kapitaalproductiviteit, zoals ik haar heb gedefinieerd, in de Verenigde Staten hoger ligt dan in de Benelux. Overigens wordt de door mij uit een en ander getrokken conclusie, nl. dat de Amerikaanse voorsprong vooral blijkt te liggen in de gemiddelde kapitaalvoorziening per man, die ongeveer het dubbele van de Europese is, door Drs. Nabbe onaangetast gelaten.

Hetzelfde geldt voor de welvaartsmeting, die bij Drs. Nabbe en bij mij resulteert in een — in het licht van de waarschijnlijke foutenmarge — opvallende gelijkheid tussen onze resultaten, zowel voor de EEG-landen als voor de, een ongeveer twee maal zo hoge waarde vertonende, Verenigde Staten. Een uiteenzetting van de statistisch-technische problemen bij het meten van het aantal man-uren per jaar leent zich minder voor een „derde pagina”-artikel in *ESB*. Mijn gegevens waren ontleend aan het *Yearbook of Labour statistics* van het Internationaal Arbeidsbureau in Genève en aan *Europe's Needs and Resources* van het „Twentieth Century Fund”, New York, aangevuld met incidentele informatie uit de betrokken landen. Deze gegevens kunnen zeer wel van globalere aard zijn dan die, welke Drs. Nabbe aan de nationale statistische bronnen heeft ontleend. Anderzijds kunnen de aan internationale bronnen ontleende cijfers een grotere vergelijkbaarheid bezitten.

R. Iwema

(I.M.)

staalconstructies
metalen ramen en deuren

Europa-bladwijzer no. 46

Samengesteld door de Europa-Instituten van de
Rijksuniversiteit te Leiden en de Universiteit van Amsterdam

ALGEMEEN

Bij het omsmeden van de nu nog gedecentraliseerde Euro-markt bestaande uit de zes volkshuishoudingen tot één economische gemeenschap heeft het economisch recht een groeiende invloed. A. Jacquemin betoogt in *Revue du Marché Commun* (1967, no. 105) dat de uitwerking van de nieuwe marktstructuur grotendeels een zaak van juristen is. Hij breekt een lans voor daadwerkelijke deelneming in dit proces door de Europese economen. Dit zou tot een nieuwe aanpak kunnen leiden, waarbij de noodzaak van wettelijke regeling meer aan de economische behoeften kan worden getoetst.

In een interessant onderzoek o.l.v. J. F. Brown in *Europa Archiv* (1967, no. 22) wordt de visie van het Europese communisme op de Westeuropese integratie geanalyseerd. In de loop van de jaren heeft de aanvankelijk afwijzende houding plaatsgemaakt voor een meer afwachtende en pragmatische instelling. Dat betekent overigens niet dat de communistische wereld monolithisch reageerde op de EEG. Zo was vanaf het begin de benadering van Joegoslavië weinig theoretisch. Daar bekommerde men zich minder om de te verwachten uitbuiting der arbeidersklasse en versterking van de monopolies, maar vreesde men vooral de economische gevolgen en het verlies van politieke invloed van de „ongebonden” staten. Omstreeks 1962 moesten de communisten erkennen dat in de EEG resultaten waren bereikt, die tot een — hun overigens welkome — Amerikaans-Europese tegenstelling zouden kunnen leiden. In de kleinere Oosteuropese landen ziet men zich gedwongen tot maatregelen om de economische nadelen van de westelijke blokvorming tegen te gaan. Polen opent in 1964 handelscontacten, Joegoslavië streeft naar een handelsakkoord, terwijl Oost-Duitsland wel het meest vijandig blijft, maar tegelijkertijd als makelaar kan fungeren, omdat het een bijzondere entree tot de gemeenschappelijke markt heeft door de „Interzonenhandel”. De Sowjet-Unie staat nog steeds afwijzend tegenover de EEG. Haar bezwaren richten zich nu veeleer tegen de EEG als versterking van het „Duitse revanchisme” dan als economische basis der NAVO. Interessant is tenslotte dat met name de Italiaanse communistische partij reeds sinds 1962 de Europese integratie openlijk aanvaardt en zich inspant voor haar arbeiders een grotere zeggenschap bij deze integratie te verwerven.

SOCIALE POLITIEK

In *Europa Archiv* (no. 18/1967) geeft Norbert Welter een overzicht van de recente ontwikkelingen op het terrein van de sociale politiek in de EEG. Met de Commissie constateert hij dat de balans positief is voor wat betreft de uitvoering van uitdrukkelijke verdragsverplichtingen op sociaal terrein, zoals het vrije verkeer van werknemers

— dat op 1 juli 1968 tot stand zal zijn gekomen — en de bepalingen betreffende de sociale zekerheid voor migrerende werknemers. Voor wat betreft de uitvoering van art. 118, wijst Welter erop dat de Commissie bij haar extensieve interpretatie van dit artikel op grote tegenstand is gestoten. De regeringen wensen de taak van de Commissie hier zoveel mogelijk te beperken. Een nieuwe start werd gemaakt toen Raadsvoorzitter Veldkamp in december 1966 de Raad bijeenriep teneinde een memorandum van zijn hand te bespreken. In dit memorandum werd een aantal studies op grond van art. 118 voorgesteld om de sociale samenwerking binnen de Zes weer op gang te krijgen. De Raad kon zich hiermee verenigen en voegde nog een aantal andere onderwerpen hieraan toe.

Dat dit alles nog niet betekent dat hiermee de sociale harmonisatie weer op gang is gebracht, bleek wel uit de Raadszitting van juni 1967 waar de ministers het niet eens konden worden over de wijze, waarop de Commissie de sociale partners mag inschakelen bij haar werkzaamheden. Ten onrechte veronderstelt Welter, dat op grond van het resultaat van deze Raadszitting de Commissie bij de samenwerking met de sociale partners in de toekomst zal moeten inbinden. Als de Commissie dit doet dan is dat op grond van haar eigen verantwoordelijkheid en zeker niet op grond van het resultaat van de bijeenkomst van de Raad waar op dit punt immers niets werd beslist. Welter is van oordeel, dat de nu twee jaar durende stagnatie op sociaal terrein nu wel eens ten einde zou kunnen zijn. De permanente vertegenwoordigers hebben opdracht gekregen om in samenwerking met de Commissie een werkprogramma van vraagstukken op sociaal terrein op te stellen, dat daarna door de Raad besproken zal worden. Schrijver meent dat de Commissie de mogelijkheden voor samenwerking op sociaal terrein tussen de Lid-Staten nu realistischer beziet dan voorheen, zeker voor wat betreft het rekening houden met de wensen van de regeringen. Als de Europese Commissie dit ook werkelijk doet, zal zij volgens Welter meer succes hebben dan haar ongelukkige voorganger, de EEG-Commissie.

De institutionele problemen, die een gemeenschappelijke politiek met zich meebrengt zijn het onderwerp van een artikel door E. Heynig in de *Revue du Marché Commun* (1967, no. 100). De verantwoordelijkheid voor de sociale politiek is blijven berusten bij de Lid-Staten, maar art. 118 draagt de Commissie op nauwe samenwerking tussen de landen te bevorderen. Nagegaan wordt door Heynig hoe de bevoegdheden van de Gemeenschapsinstellingen op dit terrein verdeeld zijn en welke activiteiten Raad en Commissie hebben ontplooid. Het verband, dat bestaat tussen sociale en algemene politiek binnen de Lid-Staten lijkt er op te wijzen, dat overeenkomsten door „vertegenwoordigers in het kader van de Raad bijeen” gesloten zouden moeten worden. De auteur is het daarmee echter niet eens. Bovendien bepleit hij, dat alle bij het

sociale beleid betrokken groeperingen geraadpleegd worden.

Mr. J. A. U. M. van Grevenstein bespreekt in *Sociaal Maandblad Arbeid* (no. 9, oktober 1967) de problemen rond het Europees Sociaal Fonds. Uit de resultaten van de jaren 1961-1966 blijkt dat eigenlijk alleen Italië en Nederland een positief saldo uit het Fonds hebben overgehouden, zulks ten laste van de andere Lid-Statens. Dat Nederland hierbij relatief meer ontving dan Italië met zijn grote werkloosheid, duidt er wel op dat het Fonds in zijn huidige opzet niet aan zijn doel beantwoordt. De grootste bezwaren zijn volgens Van Grevenstein het automatisme van de bijdragen van het Fonds, het verlenen van uitkeringen achteraf en het feit dat het Fonds gericht is op het bestrijden van de gevolgen van werkloosheid en niet op het voorkomen daarvan. De voorstellen van de Commissie, gericht op de wijziging van de werkwijze van het Fonds, hebben alle schipbreuk geleden omdat de Lid-Statens m.u.v. Italië niet bereid bleken via art. 235 ter aanvulling van art. 126 nieuwe taken aan het Fonds toe te vertrouwen. De huidige werkzaamheden richten zich dan ook op een hervorming na afloop van de overgangperiode van het EEG-Verdrag. Van Grevenstein signaleert dat Italië hierbij aandringt op regionalisatie van het Fonds t.b.v. dit land. Een dergelijke oplossing wordt door schrijver om politieke redenen afgewezen. Als mogelijke hervormingen van het Sociaal Fonds ziet schrijver: doorbreken van het automatisme van de uitkeringen, het wijzigen van de uitkeringen achteraf in een voorschotregeling en het concentreren van de acties van het Fonds op het voorkomen van werkloosheid. Een en ander zal wel met zich moeten meebrengen, dat aan de uitgaven van het Fonds een maximum wordt gesteld.

Eveneens in *Sociaal Maandblad Arbeid* van oktober 1967 geeft Dr. Ph. van Praag een overzicht van de mogelijkheden tot harmonisatie en egalisatie van de verschillende sociale-verzekeringssystemen in EEG-verband. Met de Europese Commissie distantieert Van Praag zich van de opvatting als zou het doel van de sociale harmonisatie uitsluitend het scheppen van normale concurrentieverhoudingen en het verwijderen van economische distorsies zijn. Het gaat eerder om een sociaal doel, te weten de opheffing van niet gerechtvaardigde sociale verschillen en een rechtvaardiger verdeling van de rijkdommen. Uit de resultaten van de afgelopen jaren concludeert schrijver dat van egalisatie slechts sprake kan zijn wanneer objectief geen enkele reden voor differentiatie aanwezig is en verschillen in wetgeving discriminatie jegens de verzekerden inhouden. Het streven naar harmonisatie op grond van art. 117 brengt echter onvermijdelijk tendenties tot egalisatie met zich mee. Het is volgens schrijver echter onwaarschijnlijk, dat uit de studies van de financiële ontwikkeling van de sociale verzekering in het kader van de economische politiek op middellange termijn en van de kosten daarvan een absolute egalisatie zal resulteren. De verschillen in nationale structuur maken dit niet mogelijk.

VENNOOTSCHAPSRECHT

In *Revue trimestrielle de droit européen* (april-juni 1967) geeft Hans von der Groeben, lid van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, zijn visie op noodzaak en mogelijkheden van een Europese vennootschap. Hij komt tot de slotsom, dat om het economische potentieel van de Gemeenschap ten volle te benutten een vrijer verkeer van ondernemingen en grote concentraties een eerste vereiste zijn. Een eenvormige wet voor de Europese vennootschap

komt aan deze behoefte tegemoet, zo meent hij. Vervolgens besteedt hij nog aandacht aan de wijze waarop een dergelijke eenvormige wet uitgevoerd kan worden en aan een aantal moeilijkheden, die daarmee waarschijnlijk gepaard gaan.

H. C. Ficker vat in *Neue Juristische Wochenschrift* (22 juni 1967) „Die Arbeiten der Kommission der EWG auf dem Gebiet des Gesellschaftsrechts” samen. Op grond van art. 54 (3) zijn door de Commissie twee richtlijnen ontworpen. De eerste en meest uitgewerkte regelt o.m. de openbaarheid en aansprakelijkheid van bepaalde reeds bestaande, vennootschapsvormen. De tweede houdt zich vooral bezig met het recht van de aandeelhouder in deze „Europese” vennootschappen. Daarnaast voorziet art. 220 EEG gemeenschappelijke regelingen op drieërlei terrein: de onderlinge erkenning van rechtspersonen, de intracommunautaire fusies en de intracommunautaire zetelverplaatsing. Verder houdt de Commissie zich op initiatief van de Franse regering ook bezig met een statuut voor een Europese vennootschap, een nieuwe rechtsvorm naast de bestaande nationale. Dit laatste leidde tot een deskundigenrapport (het rapport-Sanders).

In de *Journal des Tribunaux* (van 10 juni 1967) beantwoordt J. van Rijn de door hem gestelde vraag „Faut-il instituer la 'société européenne'?” ontkennend. Een Europese vennootschap naast de in iedere Lid-Staat reeds bestaande rechtspersonen leidt tot een ongewenste dualiteit. Harmonisatie van wetgevingen inzake vennootschappen en conventies voor de dringende aangelegenheden, zoals art. 220 EEG voorziet, vindt hij beter. De Europese vennootschap met haar subsidiaire en vage karakter leidt tot rechtsonzekerheid en problemen op het gebied van de belastingen, aansprakelijkheid, faillissementsrecht, medezeggenschap van de arbeiders en het optreden op de kapitaalmarkt. Zelfs in de Verenigde Staten heeft men niet ter wille van de tussenstaatse handel zijn toevlucht tot een „federale” vennootschap gezocht.

Prof. W. C. L. van der Grinten is een notoir criticus van de pogingen het vennootschapsrecht te regelen. In *De Naamloze Vennootschap* (1967, jrg. 45, no. 1) behandelt hij de herziene richtlijn van de Commissie, waarvan in hetzelfde nummer de Franse tekst is afgedrukt. Drieërlei algemene bezwaren koestert Van der Grinten: hij betwijfelt of art. 54 (3g) grondslag kan vormen voor deze vorm van eenmaking van het vennootschapsrecht, óf er een noodzaak voor deze eenmaking bestaat, en hij vindt dat de methode van opeenvolgende richtlijnen tot rechtsonzekerheid leidt. De herziening van het ontwerp heeft in vele gevallen niet de gewenste verbeteringen gebracht. Bedenklijk vindt Van der Grinten dat voor Nederland een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt ingevoerd met aandelen, die beperkt overdraagbaar zijn en waarvan geen toondercertificaten in omloop kunnen worden gebracht. Voorts oefent hij kritiek op de wijze waarop publikatieplicht, verbintenissen en nietigheid der vennootschap zijn geregeld. Van der Grinten vindt het ontwerp een toonbeeld van de „bedilzucht” van de Europese Commissie en hoopt dat de Raad dit ontwerp zal laten rusten. Hierbij kan worden aangetekend dat aan het eind van 1967 de Permanente Vertegenwoordigers in Brussel overeenstemming hebben bereikt over de gesloten NV (GNV), waarbij de Nederlandse regering alleen ten aanzien van de vrije overdraagbaarheid van aandelen een voorbehoud heeft gemaakt.

In *Common Market Law Review* (Vol. 4, 1966-67 en Vol. 5, 1967-68) bespreekt Y. Scholten twee aspecten van het Europese vennootschapsrecht: in het eerste deel van zijn bijdrage, de ontwerp-richtlijn van de Commissie; in het tweede deel het Franse voorstel voor een Europese vennootschap. Ten aanzien van de ontwerp-richtlijn toont hij zich zeer kritisch. Uitvoerig betoogt hij, dat het Verdrag, zijn voorgeschiedenis en het arrest Costa-ENEL de extensieve interpretatie door de Commissie van art. 54 lid 3g twijfelachtig maken. Verder behandelt hij verschillende artikelen van de ontwerp-richtlijn vooral in het licht van het Nederlandse recht. Scholten bepleit onder meer het vereiste van publiciteit van de jaarstukken niet te verbinden aan de hoogte van de balans, zoals het Europees Parlement voorstelde, maar aan de omvang van het geplaatst kapitaal.

In het tweede deel van zijn bijdrage toont Scholten zich voorstander van de Europese vennootschap. Ook het Nederlandse bedrijfsleven staat thans minder afwijzend tegenover dit idee. De nieuwe rechtsvorm zou van nut kunnen zijn niet alleen bij internationale fusies, maar ook bij gezamenlijke filialen van ondernemingen in verschillende Lid-Statens, internationale holding companies met aandelen in ondernemingen in verschillende landen en de zgn. filiales uniques.

Voorwaarde om de Europese vennootschap als rechtsvorm te mogen gebruiken zou volgens Scholten de omvang van het geplaatst kapitaal dienen te zijn. Het regime voor de nieuwe vennootschap zou in geen geval een cumulatie mogen zijn van alle eisen, die aan nationale vennootschappen worden gesteld. Voor het probleem van de medezeggenschap van de werknemers vindt hij het nodig een zekere verscheidenheid te aanvaarden. De grondslag voor de Europese vennootschap zou een verdrag, gebaseerd op art. 236, kunnen vormen; een eenvormige wet waaraan later door de nationale wetgever getornd kan worden acht Scholten uit den boze.

Een laatste probleem voor de Europese vennootschap, die zijn zetel vrij binnen de EEG kan verplaatsen en achtereenvolgens aan verschillende belastingstelsels onderworpen kan zijn, vormt de fiscale harmonisatie. Deze en de overige problemen kunnen echter overwonnen worden en dat is de moeite ruimschoots waard, omdat op deze wijze het bedrijfsleven de beschikking krijgt over een nieuwe rechtsvorm.

In *Betriebsberater* (1967, Heft 10) is een rede opgenomen over de grondslagen van de Europese vennootschap van E. Gessler. Hij constateert dat in geheel West-Europa het vennootschapsrecht op de helling staat, waarbij het gevaar dreigt dat het verder uiteengroeit. Dit geldt ook binnen de EEG, waar de Commissie echter, verdergaand dan het Verdrag in art. 54 lid 3g voorschrijft, juist streeft naar eenvormigheid door middel van de Europese vennootschap. Op louter juridische gronden bestaat hieraan vrijwel geen behoefte. Alleen voor internationale fusies zou de Europese vennootschap de jurist verlossen van gekunstelde noodconstructies. Het motief voor de Europese vennootschap is niet-juridisch: het zou de Europese ondernemer het instrument geven meer kapitaal aan te trekken om zich aldus met zijn Amerikaanse tegenvoeter te kunnen meten. Gessler wil de toegang tot de nieuwe rechtsvorm beperken. Criteria daarvoor zouden „europäische Sachverhalte” moeten zijn, betrekkingen tussen ondernemingen die — binnen de EEG — over de grenzen heen reiken en waaraan hij ook nog kwantitatieve eisen zou willen stellen.

Hiertoe zijn een centraal handelsregister en een rechterlijke instantie nodig.

Tenslotte pleit Gessler voor een werkelijk Europese vennootschap, die niet meer op nationale wetgeving, ook al is die binnen de EEG eenvormig, is gebaseerd maar op gemeenschapsrecht. De zetel zal in de toekomst niet meer bepalend mogen zijn voor de nationaliteit van de vennootschap. „Met de integratie van de zes volkshuishoudingen... moet een integratie van de grote nationale vennootschappen in Europese vennootschappen hand in hand gaan”.

Tot besluit moge de aandacht worden gevestigd op de speciale nummers van *De Naamlooze Vennootschap* (no. 11/12, februari/maart 1968) en van de *Revue du Marché Commun* (no. 109, 1968) die aan de Europese Vennootschap gewijd zijn, c.q. een zeer uitvoerige bespreking van de vraagstukken op dit terrein geven.

Doe uw debiteuren de deur uit

NMB
HELLER
FACTORING

Kromme Nieuwe Gracht 10, Utrecht telefoon 030-13143

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

Het heeft allerwegen de aandacht getrokken, dat op 1 juli jl. de bankbiljettencirculatie de grens van f. 9 mrd. heeft overschreden. De stand van f. 8 mrd. werd op 31 mei 1966 bereikt, het peil van f. 7 mrd. op 3 mei 1965. In de kroniek van 12 juni jl. gaf ik enkele berekeningen betreffende de schommelingen in de bankpapieromloop. In het *Economisch Kwartaaloverzicht* van de Amro-Bank van juni 1968 heeft men de stand van de bankbiljettencirculatie op de weekstaata data vergeleken met die op de overeenkomstige tijdstippen in het voorgaande jaar, waaruit de tredmatige ontwikkeling naar voren komt. Uit de cijfers blijkt, dat het groeitempo aanmerkelijk daalt. De tabel, waaruit dit blijkt, is te groot om hier over te nemen. Ter illustratie enkele cijfers (procentuele mutaties t.o.v. de overeenkomstige maand van het vorige jaar):

	1966	1967	1968
januari eerste maandag	10,8	7,4	3,6
vierde maandag	9,6	6,3	3,7
februari eerste maandag	10,2	7,4	4,0
vierde maandag	10,0	5,3	0,7
maart eerste maandag	10,2	6,3	3,7
vierde maandag	8,2	6,6	-0,1

De kredietexpansie bij de handelsbanken houdt aan. Deze vindt allereerst in de korte kredieten aan de private sector plaats, doch de uitbreiding die aan de kapitaalmarktbeleggingen wordt gegeven is tot nu toe in 1968 ook fors. Het middellang krediet en de kredieten aan de lagere overheid zijn tot onbetekende bedragen teruggelopen:

	(in f. mln.)	
	jan./april 1967	jan./april 1968
Particuliere sector	600	702
w.v. kort krediet	576	680
middellang krediet	24	22
Kapitaalmarktbeleggingen	34	400
Lagere overheid	150	21

Met betrekking tot de particuliere kredietverlening mag men de seizoensinvloed niet veronachtzamen. Deze is blijkens een grafiek in het Kwartaaloverzicht van de Amro-Bank (juni 1968, blz. 12) speciaal in het eerste kwartaal omvangrijk geweest. De stijging van de vorderingen op de private sector op grond van het seizoen kan globaal op f. 200 mln. worden gesteld. Dit betekent dat de voor seizoen gecorrigeerde kredietverlening in de eerste drie maanden van 1968 slechts beperkt is toegenomen.

KAPITAALMARKT

Het spaarverschil bij de drie categorieën van spaarbanken heeft in de periode van januari t/m mei 1968 f. 611 mln. bedragen, tegen f. 518 mln. in de overeenkomstige periode van vorig jaar. De groei van de spaartegoeden bij de handelsbanken is nog pas tot en met april bekend. In deze periode heeft in 1968 de aanwas f. 279 mln. bedragen. In het vergelijkbare tijdvak van 1967 heeft de toeneming f. 295 mln. bedragen. Uit een vergelijking met de stijging van de beleggingen op de kapitaalmarkt ziet men dat in het lopende

jaar de beleggingen (f. 400 mln.) de nieuw verkregen spaargelden hebben overtroffen. Dit is een andere ontwikkeling dan in 1967, toen de stijging van de kapitaalmarktbeleggingen aanmerkelijk achterbleef bij de toeneming van de spaargelden. Destijds merkte ik hierbij op dat hierdoor gelden uit de kapitaalmarktsfeer naar de korte kredietverlening werden overgeheveld. Dat zich ook het tegenstelde voor kan doen, blijkt thans.

De Europese markt voor internationale leningen blijft zich voorspoedig ontwikkelen. In het begin van dit jaar raamde men de omvang der emissies op \$ 1 mrd. Reeds in het eerste halfjaar echter bleek het bedrag \$ 1,3 mrd. te zijn. Ook Nederlandse ondernemingen gaan zich in toenemende mate voor deze markt interesseren. Men herinnert zich de K.L.M.-emissie in juni en thans heeft Hoogovens beleggers uitgenodigd \$ 40 mln. à 100% ter beschikking te stellen. Gevolg gevende aan de duidelijke tendenties in deze markt, waar de converteerbare obligatie duidelijk favoriet is, geeft ook Hoogovens deze stukken uit. Rente en conversiekoers worden, zoals op deze markt gebruikelijk, eerst kort voor de inschrijvingsdag gepubliceerd.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen (1953 = 100)	29 dec. 1967	H. & L. 1968	28 juni 1968	5 juli 1968
Algemeen	374	423 — 359	419	423
Internationale concerns	514	623 — 495	614	623
Industrie	357	370 — 341	370	369
Scheepvaart	109	113 — 105	103	103
Banken en verzekering	185	201 — 179	196	198
Handel enz.	168	175 — 160	173	173

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a)			
Kon. Petroleum	f. 155,60	f. 174,15	f. 177,40
Philips	f. 127,40	f. 146,20	f. 146,80
Unilever, cert.	f. 108,40	f. 139	f. 139,65
Zout-Organon	f. 160	f. 176,30	f. 175,30
Hoogovens, n.r.c.	f. 125,40	f. 120	f. 119
A.K.U.	f. 66	f. 85,05	f. 90,85
AMRO-Bank	f. 47,20	f. 48,50	f. 49
Nat. Nederlanden	619	685	694½
K.L.M.	f. 276	f. 204,90	f. 205
Robeco	f. 228,40	f. 244,40	f. 246,30
New York			
Dow Jones Industrials	905	898	904 c)
Rentestaand			
Langlopende staatsobligaties b)	6,27	6,51	6,52
Aandelen: internationaal b) ..	4,0		
lokale b)	4,2		
Disconto driemaands schatkistpapier	4½	4½	4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.
b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.
c) 3 juli.

Prof. Dr. C. D. Jongman

(I.M.)

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG IN **Interunie**

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG INTERNATIONAAL

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

Recente publikaties

Inkomstenbelastingtabel 1968. Met toelichting en premieheffing A.O.W., A.W.W., A.K.W. en A.W.B.Z. L. J. Veen's Uitg. Mij., Amsterdam 1968, 88 blz., f. 1,95.

Ondernemingspensioenfondsen. Onder redactie van mej. Mr. H. C. L. Breve,

Mr. J. W. Janssen, Jhr. Mr. G. O. J. van Tets, Mr. O. Nijman, Drs. J. C. Hoogteijling en Drs. J. H. C. Jansen. Uitgave in samenwerking met de Adviescommissie voor Personeelfondsen. N. Samsom, Alphen aan den Rijn 1968, losbladig, f. 27,50.

De literatuur over pensioenvoorzienin-

gen in ons land is zeer verspreid over vakbladen, kranten en preadviezen, die dan nog voornamelijk handelen over het pensioenvraagstuk in het algemeen, met name over de waardevastheid, de financiering hiervan en de beleggingen met het oog hierop. Over de inhoud van de toezeggingen, over het beheer

Wij zoeken een systeem-analist die onze computer- administratie verder kan uitbreiden en perfectioneren.

Ons bedrijf werkt met een eigen computer. Omdat wij willen overgaan tot aanschaf van een nieuwe computer uitgerust met banden en/of schijven, zodat bestaande programma's moeten worden omgebouwd en nieuwe programma's worden ontwikkeld.

De man die wij zoeken zal in eerste instantie mede de gehele voorbereiding van deze omschakeling voor zijn rekening moeten kunnen nemen. Verder zal hij de administratie die het fabricageproces begeleidt, moeten analyseren. Hij zal voortdurend initiatieven moeten nemen tot verdere perfectie van ons mechanische administratie-systeem. Hij zal waakzaam moeten

blijven, dat met de groei van ons bedrijf dit systeem soepel blijft functioneren.

Wij menen voor deze belangrijke functie een opleiding op SPD niveau als minimum te moeten stellen. Daarbij lijkt ons het bezit van het AMBI-diploma (of studie daarvoor) een duidelijke pré.

Een goede honorering stellen wij - gezien het gewicht van deze functie - als logische consequentie.

Geïnteresseerden in deze functie nodigen wij uit te schrijven naar Nederlandsche Persil Maatschappij, Hoofd Afdeling Personeelszaken, Stadhouderskade 19-20, Amsterdam.

Persil

en over de dagelijkse praktijk bestaat echter vrijwel geen literatuur. Met name ontbrak tot dusverre een systematisch en volledig overzicht. In die leemte beoogt deze publikatie nu te voorzien, die is bedoeld als handboek voor het gehele terrein van de ondernemingspensioenfondsen. Doordat het boek losbladig is kan het steeds up-to-date worden gehouden, hetgeen bij een zaak die zo in beweging is als deze materie

van groot belang is. Aangezien de wegen waarlangs men een adequate pensioenvoorziening tracht te bereiken in de praktijk zeer uiteenlopen, zullen bepaalde gedeelten van deze publikatie een descriptief karakter dragen en zal het geven van standaardrecepten dikwijls niet mogelijk blijken. Voor de oplossing van een concreet probleem bestaat vaak een scala van mogelijkheden waaruit de lezer zelf een keuze zal

moeten doen.

Inhoud in hoofdlijnen: Inleiding — Opzet van de pensioenregeling — De inhoud van de pensioenregeling — De financiering van de pensioenregeling — Belegging van eigen risicodragende fondsen — Fiscale aspecten — Diversen (waarin een overzicht van de overheidsregeling en de Wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfs-pensioenfonds).

KONINKLIJKE HOLLANDIA

Fabrieken van Melkprodukten en Voedingsmiddelen N.V.

Als dochteronderneming van het Nestlé-wereldconcern bewegen wij ons op het terrein van verwerking en produktie van melk, melkderivaten, diëtetische produkten en voedingsmiddelen. De produktie vindt plaats in een tiental over Nederland verspreid liggende fabrieken met een totaal van 1700 medewerkers.

De verwerking van administratieve gegevens zal binnen zeer afzienbare tijd in onze onderneming met behulp van een computer gaan plaats vinden; daarom zoeken wij contact met een

ADMINISTRATIEF DESKUNDIGE

van het opleidingsniveau
accountancy of doctoraal economie

die belangstelling heeft voor een staffunctie op de afdeling Financiën en Administratie van ons hoofdkantoor.

Deze zeer zelfstandige functie omvat de analyse van de bestaande administratieve organisatie, het doen van voorstellen tot verbetering in de stroom en verwerking van administratieve gegevens en het doen invoeren van zulke verbeteringen met het oog op mogelijke automatische verwerking.

Zij die tussen 30 en 35 jaar oud zijn en ervaring op dit terrein hebben (specifieke computerkennis is niet vereist aangezien in een adequate opleiding zal worden voorzien), een analytisch vermogen hebben, zelfstandig kunnen opereren ook in internationaal verband, en representatief in hun optreden zijn; worden verzocht schriftelijk contact op te nemen met het Hoofd van de Centrale Afdeling Personeelzaken van Koninklijke Hollandia N.V., Oosthavenkade 42, Vlaardingen, tel. 010-349344.

ROYAL
hollandia

Beleggings-voorlichting:

aan hen die zich thuis willen oriënteren stelt de AMRO Bank de volgende publicaties kosteloos ter beschikking:

- AMRO Beursnieuws (wekelijks, met veertien-daagse bijlage)
- Kerngetallen van Nederlandse effecten
- De Obligatiegids.

Beleggings-adviezen:

de honderden kantoren van de AMRO Bank staan te uwer beschikking voor individuele beleggings-adviezen en portefeuilleonderzoek.

SA 468

HET CENTRAAL LABORATORIUM VAN DE BLOEDTRANSFUSIE- DIENST VAN HET NEDER- LANDSCHE ROODE KRUIS

Plesmanlaan 125, Amsterdam-Slotervaart heeft plaats voor een

ERVAREN ADMINISTRATIEVE KRACHT

Ruime praktijkervaring, bijv. als assistent-accountant en tenminste diploma boekhouden, is voor deze functie vereist.
Sollicitaties te richten aan de ekon. adj. directeur.

Voor één van onze relaties, een grote grossierscombinatie in de levensmiddelensector, zoeken wij voor het te Amsterdam gemeenschappelijk op te richten bureau ter ontwikkeling van nieuwe verkooppunten een

directeur

■ Als zelfstandige vennootschap wordt het ontwikkelingsbureau-verkooppunten belast met een marktverkenning in een groot gebied en tevens met de voorbereiding, stichting en financiering van nieuwe vestigingspunten in de afzonderlijke grossierderij-rays.

■ Voor de leiding van het bureau gaan de gedachten uit naar een academisch gevormd bedrijfseconoom, die ouder is dan 30 jaar,

een aantal jaren praktische ervaring heeft in het bedrijfsleven en belangstelling heeft voor organisatie en marketing.

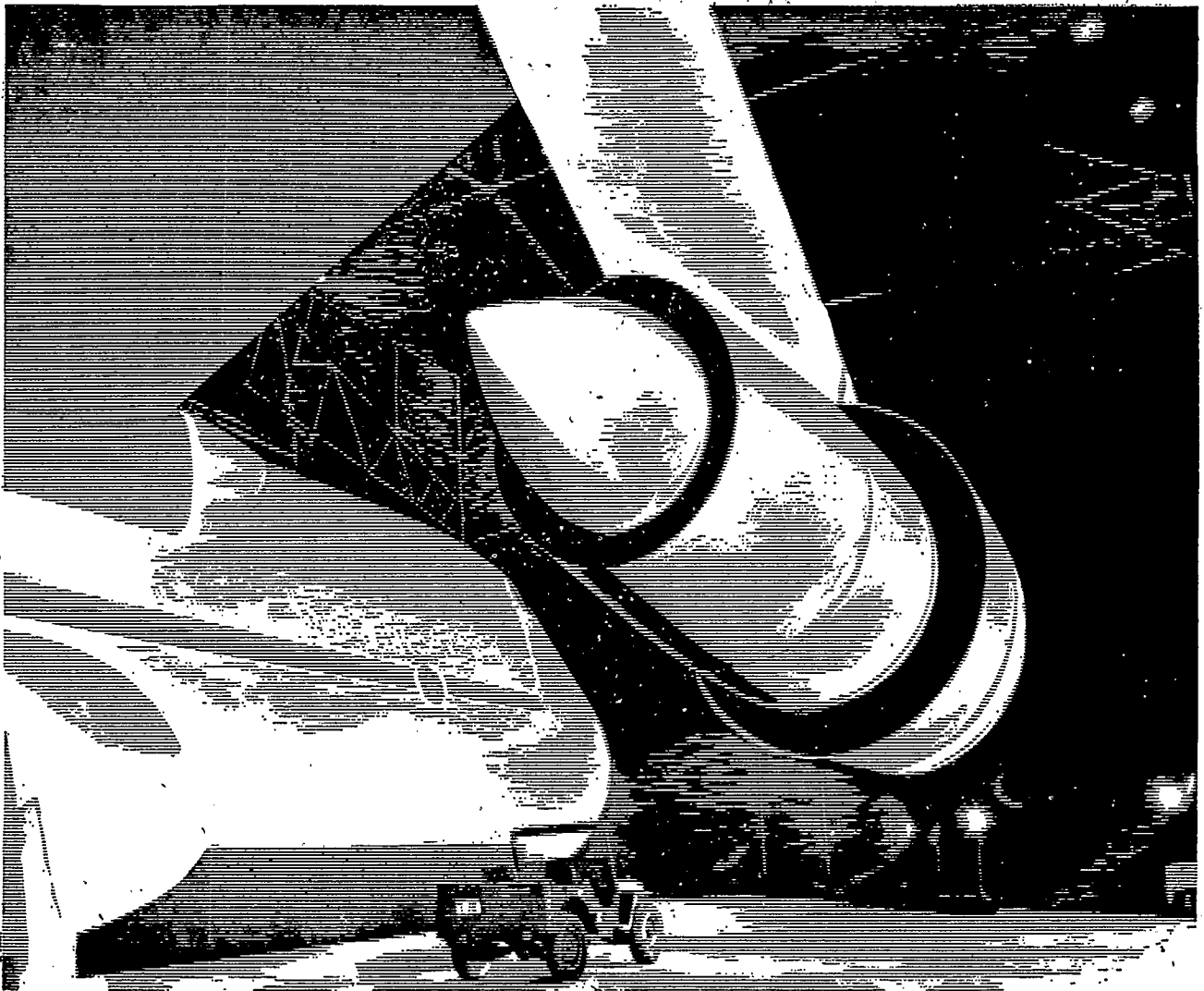
■ Hoewel gespecialiseerde deskundigheid op het werkteerrein van de vennootschap een aanbeveling kan zijn, is deze niet noodzakelijk. De directeur zal ingewerkt worden door een ter zake deskundige academicus, die als gevolg van een promotie het werkteerrein geheel zal

overdragen aan de aan te stellen functionaris.

■ Geïnteresseerden nodigen wij uit een brief in handschrift met de gebruikelijke personalia en informatie omtrent opleiding en ervaring te richten aan het Instituut voor Bedrijfspsychologie van het Raadgevend Bureau Ir. B. W. Berenschot N.V. t.a.v. drs. J. W. R. Tilanus, Grundellaan 18, Hengelo (O). Door ons zal geen naam of brief aan de opdrachtgever doorgegeven worden zonder toestemming van betrokkene.

Instituut voor Bedrijfspsychologie van het Raadgevend Bureau Ir. B. W. Berenschot n.v.

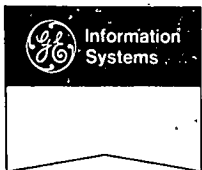
Hengelo (O) - Amsterdam - Tilburg - Brussel - White Plains (USA)

Waarom G.E. ook computers maakt.

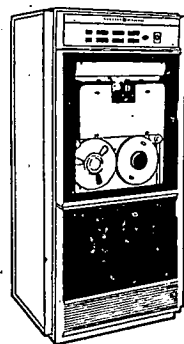
GENERAL ELECTRIC, de vierde onderneming in grootte ter wereld, maakt computers.

Dat ligt voor de hand, omdat de 350.000 medewerkers van dit wereldconcern liefst 220.000 producten maken waar elektriciteit bij te pas komt. Zoals b.v. krachtstations, ruimtesatellieten, supersonische vliegtuigmotoren, gloeilampen, kernreactoren, transportsystemen, communicatiesystemen, televisietoestellen en nog zoveel andere.

Vanzelfsprekend maakt GENERAL ELECTRIC daarom dus ook computers. En datatransmissieapparatuur. En unieke programmeringssystemen.

Daarom staat G.E. ook vèr voor op het gebied van Time-Sharing, de modernste computerservice. Voeg hierbij de ervaring, de wereldomvattende verkooporganisatie en de serviceverlening van BULL en U zult dan de waarde van de combinatie BULL GENERAL ELECTRIC erkennen.

Onze computers, de GE 55, de GAMMA 10, de GE 115, de GE 130, de GE 400, de GE 600 en die van onze Time-Sharing Service zijn Uw vertrouwen waard! Dat moet ook wel. Wij zijn het verplicht aan onze naam.

BULL
GENERAL **ELECTRIC**

GENERAL ELECTRIC: GEDEP. HANDELSMERK VAN GENERAL ELECTRIC CO., USA

BULL GENERAL ELECTRIC (NEDERLAND) N.V., Vliegtuigstraat 26, Amsterdam-W. Tel. 020-158955

ESB 10-7-1968

667

SIEMENS

Alle informatie binnen handbereik - direct de juiste beslissing nemen

Voor up-to-date informatie heeft U meer nodig dan een computer. Het verwerken alleen is niet voldoende. Het gaat er ook om, informatie op de juiste wijze vast te leggen, daar vast te leggen waar ze ontstaat - en daarheen over te brengen waar ze gebruikt wordt.

Computers werken met snelheden van miljardste seconden. Toch laten de resultaten vaak uren en soms zelfs dagen op zich wachten.

Dat kan anders. Moderne systemen voor het vastleggen van gegevens en telecommunicatienetten maken het mogelijk, de informatie-uitwisseling aan te passen aan het tempo van de computer.

Ook over grote afstanden. In- en uitvoerstations staan op iedere gewenste plaats opgesteld. Via telefoon- en telexverbindingen worden deze op het rekencentrum

aangesloten. Ver van elkaar verwijderde afdelingen van een bedrijf komen organisatorisch in nauwer contact met elkaar. Iedere afdeling kan direct beschikken over de centrale computer: over zijn snelheid, over zijn geheugen. Informatie wordt gegeven in de gewenste vorm: in tijdelijk zichtbare vorm, als gedrukt formulier, of beide.

Iedereen is op de hoogte - iedereen kent alle belangrijke gegevens en de disposities van anderen. Nu is onmiddellijke informatieverwerking inderdaad mogelijk. Geen fouten of dubbel werk door gebrek aan informatie. Minder klachten, geen geërgerde klanten, minder kosten.

Alle informatie binnen handbereik - ons voorstel heet **TRANSDATA**. Vraag nadere inlichtingen aan de Nederlandsche Siemens Maatschappij N.V., Postbus 1068, Den Haag.

SIEMENS TRANSDATA

530-1-3